

Univerzita Karlova
Fakulta tělesné výchovy a sportu v Praze

**Tendence vyhledávání mimořádných prožitků
vysokoškolských studentů Aktivit v přírodě ve vztahu
k jejich osobnostním charakteristikám**

Diplomová Práce

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Běla Hátlová Ph.D.

Zpracovala:

Kateřina Červenková

Praha, září 2010

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a uvedla všechny použité literární a odborné zdroje.

V Praze, dne

.....

podpis diplomanta

Evidenční list

Souhlasím se zapůjčením své diplomové práce ke studijním účelům. Uživatel svým podpisem stvrzuje, že tuto diplomovou práci použil ke studiu a prohlašuje, že ji uvede mezi použitými prameny.

Jméno a příjmení:

Fakulta / katedra:

Datum vypůjčení:

Podpis:

Poděkování

Chtěla bych tímto vyjádřit díky doc. PhDr. Běle Hátlové Ph.D. za odborné vedení při tvorbě této práce. Dále Mgr. Janu Hnízdilovi Ph.D. a Mgr. Michalu Frainšicovi za umožnění sběru dat, Mgr. Jiřímu Balášovi Ph.D. a RNDr. Petru Boschekovi CSc. za pomoc a rady při statistickém zpracování dat. A v neposlední řadě všem, kteří se výzkumu zúčastnili.

Abstrakt

Cíle:

Diplomová práce se zabývá tématem prožitku a jeho vyhledávání u vysokoškolských studentů oboru či studijního směru Aktivity v přírodě. Prozkoumání osobnostních charakteristik a jejich vliv na tendenci k získávání prožitků bylo hlavním cílem této práce. Prožitek je stále aktuálním tématem dnešní společnosti. Tendence k jeho vyhledávání je u určitých jedinců zvýšena a cílem práce je hledání osobnostních charakteristik, které by toto zvýšení mohly podmiňovat.

Metody:

Použité metody pro výzkum byly voleny vzhledem k požadovaným charakteristikám zkoumanému vzorku a požadovaným výstupům. Pro zjištění povahových charakteristik byl zvolen test NEO – FFI a pro zjišťování tendence vyhledávání mimořádných prožitků byl zvolen Test zájmů a zálib (Sensation Seeking Scale V).

Výsledky:

Při porovnání zkoumaných vzorků studentů Aktivit v přírodě Univerzity Karlovy v Praze a Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem nebyly zjištěny signifikantní rozdíly. Proto jsme se souborem dále pracovali jako s homogenním souborem a porovnali jeho výsledky s populačními průměry. Zjištěním bylo významnější skóre v subškále extraverte a negativní korelace v subškále neuroticismu. Dále za signifikantní považujeme vyšší skóre v subškále svědomitost. Ve vyhledávání mimořádných prožitků se studenti od populačních průměrů liší v celkovém skóre testu vyhledávání mimořádných prožitků (Sensation Seeking Scale V). A to především díky výsledkům v subškále TAS – vyhledávání napětí a dobrodružství a subškále ES – vyhledávání zkušeností.

Vzhledem k zvýšené tendenci vyhledávat napětí a dobrodružství jsme jako nejvýznamnější vliv osobnostních charakteristik určili extraverti. Ta signifikantně ovlivňuje tendenci vyhledávat napětí a dobrodružství.

Klíčová slova

Sensation seeking scale V- tendence vyhledávat napětí a prožitek, NEO – FFI, prožitek, aktivity v přírodě.

Abstract

Title:

Students' tendency to sensation seeking in relation to their personality characteristics.

Objectives:.

The diploma thesis deals with the topic of sensation and his seeking at students of study programme or study field Outdoor Activities. A survey of personality characteristics and their influence on tendency to gaining sensations, was the main objective of this work. A sensation is still current topic of nowadays' society. A tendency to its seeking is at some individuals higher and the goal of this thesis is looking for personality characteristics, which could this increasing determine.

Methods:

Used methods for the research were chosen with regard to required characteristics of examined sample (corpus?) and required conclusions.

For detection temper charactertics was chosen test NEO-FFI and for tendency to gain sensations was chosen the test of interests and hobbies.

Results:

When comparing examined samples of students of Outdooractivities among Charles University and University of J. E. Purkyně in Ústí nad Labem were not find any significant differences. Therefore we have worked further as with homogenous file and compared its results with population average. We found out more significant score in subscale in extraversion and negative correlation in subscale of neuroticismu. Moreover, we consider significant higher score in subcale of conscientiousness. In searching of extraordinary Ve vyhledávání mimořádných prožitků se studenti od populačních průměrů liší v celkovém skóre testu vyhledávání mimořádných prožitků (Sensation Seeking Scale V). A to především díky výsledků v subškále TAS – vyhledávání napětí a dobrodružství a subškále ES – vyhledávání zkušeností.

Regarding to higher tendency to look up tension and adventure jsme jako nejvýznamnější vliv osobnostních charakteristik určili extraverzi. Ta signifikantně ovlivňuje tendenci vyhledávat napětí a dobrodružství.

Key words:

Sensation seeking scale V- tendency to seek tension and sensation, NEO – FFI, sensation, outdoor activities

Obsah

Obsah	1
1 Úvod.....	4
2 Teoretická část	5
2.1 Termín prožitku	5
2.1.1 Vrcholné prožitky z pohledu dalších psychologů.....	7
2.1.2 Koncept plynutí.....	9
2.1.3 Klasifikace pohybových prožitků	10
2.2 Prožívání	12
2.2.1 Emoce	13
2.3 Osobnost	15
2.3.1 Historie výzkumů psychologie osobnosti.....	16
2.3.2 Pětifaktorová struktura popisu osobnosti.....	19
2.3.3 Interpretace faktorů Big Five.....	19
2.4 Tendence vyhledávání mimořádných prožitků.....	20
2.4.1 Vyhledávání napětí a dobrodružství (TAS – Thrill and Adventure Seeking) – oblast sportu a fyzické činnosti.....	21
2.4.2 Vyhledávání zkušeností (ES – Experience Seeking) – oblast smyslového vnímání	22
2.4.3 Disinhibice – (DIS – disinhibition) – oblast míry respektování právních a morálních norem.....	23
2.4.4 Vnímavost nudy – (BS – Boredom Susceptibility)	23
2.4.5 Historie výzkumů v oblasti prožitku.....	24
2.5 Studium Aktivit v přírodě.....	25
3 Výzkumná část.....	30
3.1 Cíl a úkoly práce	30
3.2 Metodika práce	30
3.2.1 Výzkumný soubor.....	30
3.2.2 Použité metody	31
3.2.3 Sběr dat	31
3.3 Výzkumné metody a jejich popis.....	31
3.4 Statistické metody.....	35
4 Výsledková část	36

4.1 Porovnání zkoumané skupiny s populačními průměry.....	36
4.2 Homogenita zkoumaného vzorku – analýza rozptylu.....	40
4.3 Závislost osobnostních rysů na tendenci vyhledávat napětí a dobrodružství – korelační analýza	41
5 Diskuse.....	43
6 Závěry	45
Použitá literatura	47
Přílohy.....	51

Použité zkratky

UJEP – Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem

UK – Univerzita Karlova v Praze

FTVS – Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy v Praze

NEO – FFI – pěti faktorový model osobnosti

N – neuroticismus

E – extraverte

O – otevřenost

P – přívětivost

S – svědomitost

SSS verze V – test zájmů a zálib verze V

SST – tendence vyhledávání mimořádných prožitků

TAS – vyhledávání napětí a dobrodružství

ES – vyhledávání zkušeností

DIS – oblast míry respektování právních a morálních norem

BS – vnímavost nudy

1 Úvod

S rostoucí potřebou prožitku soudobé společnosti se otevírají nové možnosti naplnění těchto potřeb. Jedinec dnešní společnosti se nachází v určitém pohodlí a bezpečí. Již dávno většina střeoevropské společnosti nebojuje o přežití. Díky tomuto aspektu obyvatelé disponují větším množstvím volného času. Lidé jsou od nepaměti zvyklí na expozici zvýšenému nebezpečí, a proto v dnešní době pociťují nedostatek prožitků. Jedinec se snaží potřeby prožitků kompenzovat a to ve snaze dosáhnout osobní spokojenosti, která je považována za vnitřní hledisko kvality života (Hošek, 1999). Díky zvýšené potřebě prožitku vzrůstá v rámci České republiky poptávka po odbornících dané oblasti. Tato práce je zaměřena na studenty Aktivit v přírodě, kteří by se měli stát, či již jimi jsou, odborníky zabývající se aktivitami přinášející lidem, již zmiňovaný prožitek. Tento typ prožitku je většinou ve formě dobrodružných aktivit, prožitků spojených s týmovou spoluprací, nebo také prožitky v bazální formě smyslových vjemů a prožitků z krajiny či souznění s přírodou. Ač je tendence vyhledávat prožitky velice individuální, u některých je lehce identifikovatelná. Lidé, kteří vyžadují od prožívání velkou dávku adrenalinu, jsou lehce rozpoznatelní. Pro jiné je dostatečným zdrojem prožitků vycházka. Tato individuálnost ovlivňuje motivační oblast jedince i jeho komplexní chování.

Jaké tendence v oblasti hledání prožitků, a jakou osobnostní charakteristikou disponují tito současní a budoucí odborníci se pokoušíme odpovědět v této diplomové práci. Vzhledem k akreditování nového studijního oboru Aktivit v přírodě na Univerzitě J. E. Purkyně v Ústí nad Labem a možnost studia směru aktivit v přírodě na Univerzitě Karlově, získalo toto studijní zaměření objektivního významu. Proto se snažíme najít více podrobností o lidech, kteří tyto studijní programy studují.

2 Teoretická část

2.1 Termín prožitku

V poslední době se do popředí zájmu dostává problematika prožitku a prožívání. Tyto psychologické termíny jsou nyní používány širokou veřejností, často ve spojení s volným časem a vzděláváním. Pod silným tlakem komerční sféry jsou lidé manipulováni k hledání silných prožitků ve volnočasových aktivitách. Lidé tento prostor ve svém životě chtějí využívat plně. Volného času nemají příliš mnoho, proto velice často volí aktivity přinášející intenzivní prožitek (Kuban, 2003).

Při definování pojmu prožitek můžeme vycházet z pojetí Hartla a Hartlové (2000, s. 461) „*prožitek autentický (authentic experience) jeden ze základních obsahů psychiky 1 citově zabarvené vnímání aktuálního, často dramatického životního okamžiku 2 náhlé poznání vzniklé ze zhodnocení okolní skutečnosti.*“ Jedná se o čistě individuální přijetí a zpracování podnětu jedincem. „*Autentický prožitek proměňuje člověka jako personu, nikoli jen jako biologickou bytost.*“ (Hogenová, 2003, s. 15)

Dle Pelcové (2001) se prožitek stal typickým pojmem pro německou duchovnědnou tradici přelomu 19. a 20. století, ta striktně rozlišila pojmy prožitek (Erlebnis), zkušenost (Erfahrung) a pocit (Gefühl). V angličtině pojem „experience“ zahrnuje prožitek i zkušenost. Diltheyem (Dilthey, 1988 podle Pelcová, 2001) je prožitek chápán jako niterný akt, míněn jako psychický proces, v němž jsou zachycovány osobní životní pochody, stavy, představy, pocity a to bezprostředně, jakožto zvláštní rozrůzněná jednota vnějšího i vnitřního světa. Prožitek je pro Diltheye nástrojem sebepoznání i poznání druhého (Pelcová, 2001).

Jak uvádí Neuman (2001, s. 76 - 77) „*na základě názorů filozofů a psychologů lze z různých pohledů vytvořit následující charakteristiku:*

- *Prožitky jsou individuální vnitřní podněty přístupné přímo jen pro toho, kdo je prožívá. Vnějšímu pozorovateli jsou pro srovnání skryté.*
- *Prožitky jiných lidí lze následovat. Pro pochopení prožitku jiné osoby se musíme s ní identifikovat a pochopit její perspektivy.*
- *Prožitky jsou schopné vytvářet z proudů prožívání jako významně ohraničené významové jednotky.*

- *Prožitky jsou subjektivní. Jejich význam je odvislý od individuálních, a proto neopakovatelných životních zkušeností, toho kdo je prožívá.*
- *Prožitky jsou bezprostřední. Získaný prožitek, se často i nevědomě promítá během socializace do osobnostní struktury.*
- *Prožitky jsou obtížně pojmenovatelné a představitelné. Zachovávají se v obrazech nebo zcela senzomotorické (spojitost vnímání a pohybové činnosti).*
- *Prožitky jsou celistvé. Ve vztahu k pojmům mají nadbytečný význam, a proto se nenechají ani plně pochopit, ani prostřednictvím racionální řeči plně popsat.*
- *Prožitky jsou ztělesněné, skutečné. Vytváří se vlivem příjemných i nepříjemných emocí.*
- *Prožitky představují vystupňované prožívání. Z prožívaného se stane prožitek tehdy, když zanechá u toho co (kdo) prožívá, zvláště emoční obtisk.*
- *Prožitky jsou expresivní, výrazové. Jejich expresivita nutí toho co (kdo) prožívá k neverbálním odpovědím (spontánním nebo stylizovaným). V hlasovém projevu, pak jeho síla odpovídá obsahu prožívaného.*
- *Prožitky se podílí na zvyšování pocitu vlastní hodnoty. Člověk s mnoha zážitky žije obvykle rozmanitým životem.*
- *Prožitky jsou evidentní. Důrazně se prosazují. Nedá se o nich pochybovat.*
- *Prožitky jsou nezapomenutelné. Jejich emocionálnost zapříčiňuje, že zůstávají v paměti jako subjektivně významné jednotky.*
- *Prožitky nejsou ještě zkušeností. Zkušenost z nich získává ten, kdo je zpracoval, opakoval, reflektoval v diskuzi a psychosociálně integroval.*
- *Prožitky jsou neuvědomělé, mimovolné. Spíše je člověk zažije, než že je vytvoří. Člověk však může vytvářet podmínky, které zvyšují pravděpodobnost, že se mohou dostavit určité příjemné prožitky.“*

Prožitek se jeví jako obtížně, stroze lingvisticky popsatelný pojem. Jeho obsah je abstraktní a jedná se o vnitřní dimenzi psychiky konkrétního individua (Kuban, 2003).

2.1.1 Vrcholné prožitky z pohledu dalších psychologů

Jedincovo chování je motivováno specifickými lidskými potřebami (A. Maslow, 1970 podle Drapela, 1997). Nejdůležitější úloha v motivaci lidského chování náleží potřebám, ty jsou dále děleny na potřeby nedostatkové a potřeby růstové (Mikšík, 2007). Fyziologické přežití zajišťují nižší potřeby (fyziologické potřeby a potřeby bezpečí). Duševní pohodou a rozvojem osobnosti je podmíněno uspokojování vyšších potřeb (lásky a úcty). Přejít mezi úrovně vyšších potřeb a B úrovně vyplňují metahodnoty (metapotřeby), ty jsou spjaté s nejvyššími vrcholy lidského potenciálu (Maslow, 1970 podle Drapela, 1997). Lidské potřeby dle A. Maslowa jsou uspořádány do pyramidy (viz obrázek 1), toto uspořádání znamená, že nižší potřeby musí být dostatečnou měrou uspokojeny, dříve, než se začnou uplatňovat potřeby vyšší. Hierarchie lidských potřeb postupuje od potřeb fyziologických. Ty jsou považovány za základní potřeby – potřeba kyslíku, výživy atd. Potřeby bezpečí omezují pocity strachu, úzkosti a zmatku. Silně se tyto potřeby projevují v dětství. Potřeby náležitosti a lásky se objevují, jakmile jsou uspokojeny nižší potřeby. Všichni lidé, mimo některých patologických případů, mají také potřeby úcty. Dělení potřeb úcty je následující, potřeby související s vlastní zdatností, pověstí, sebeúctou, prestiží a uznáním druhých. Postup na B – úroveň je podmíněna potřebou sebeaktualizace. Na B – úrovni se člověk touží stát vším, čím se stát může. B – poznání je zaměřeno na existenci a vede k vrcholným zážitkům, které se mohou týkat silných prožitků krásy, dobroty nebo lásky (Maslow, 1970 podle Drapela, 1997). Ve spojitosti s dosahováním vyšších hodnot lze uvést teorii F. J. Vasiljuka (1998), který prožívání chápe jako psychický proces. Tento proces pro něj znamená směřování k naplnění většího celoživotního tématu. Prožívání vysvětluje jako adaptivní funkci regulační činnosti osobnosti, kdy „prožít“ znamená „účelně přežít“, tím je myšleno přenesení se přes tíživou situaci, překonání pocitu viny atd.

Obrázek 1 Schématické znázornění Maslowovy hierarchie potřeb (Mikšík, 2007, s. 222)

V. E. Frankl pracuje s termínem životního smyslu. Tato problematika je úzce spjata s vrcholnými prožitky. V. E. Frankl nachází tři cesty, kterými lze dojít k vrcholným prožitkům. Jak uvádí Drapela (1997) vyskytují se tyto tři možnosti. Vykonání činu, jelikož každá činnost obsahuje skrytý smysl. Obzvláště je-li činnost vykonávána pro druhé, stává se sebepřesahující, lidskou a smysluplnou. Další možností je prožití hodnoty. Tím je míněn jakýkoli opravdový lidský zážitek, který jej obohacuje či povznáší. Může se jednat o zážitek hodnotného uměleckého díla, krásy přírody nebo úspěšného lidského výkonu. Frankl pokládá za nejhodnotnější zážitek lásku. Lidský život je naplněn prožitky, ne jen díky tvorbě zážitků, ale také díky utrpení. Tragická dekáda hovoří o utrpení, vině a smrti, které dávají příležitost pro nejhlubší lidský růst. Člověk je staven do situací, ze kterých není úniku, či je nelze změnit. Je důležité, jakým způsobem se člověk k těmto situacím postaví. Neboť to je dle V. E. Frankla příležitost naplnit nejvyšší hodnotu (Frankl, 1978 podle Drapela, 1997).

Prožitek jako hodnotu vidí také Jirásek (2001). Hodnotový systém a prožitek jsou propojené termíny. Autor bere v úvahu jak hodnoty původu intrapsychického, tak hodnoty samostatné oblasti hodnot stojících mimo člověka. Lidské vnímání je s hodnotami úzce spojeno, určitá hodnota je formující silou kvality a struktury prožitku. Člověk ovlivňuje své jednání na základě svých hodnot. Prožitek samotný považuje také za hodnotu. Bývá mu přiřazována určitá hodnota na základě osobnostních charakteristik jedince a jeho bio, psycho, sociálních kontextů.

2.1.2 Koncept plynutí

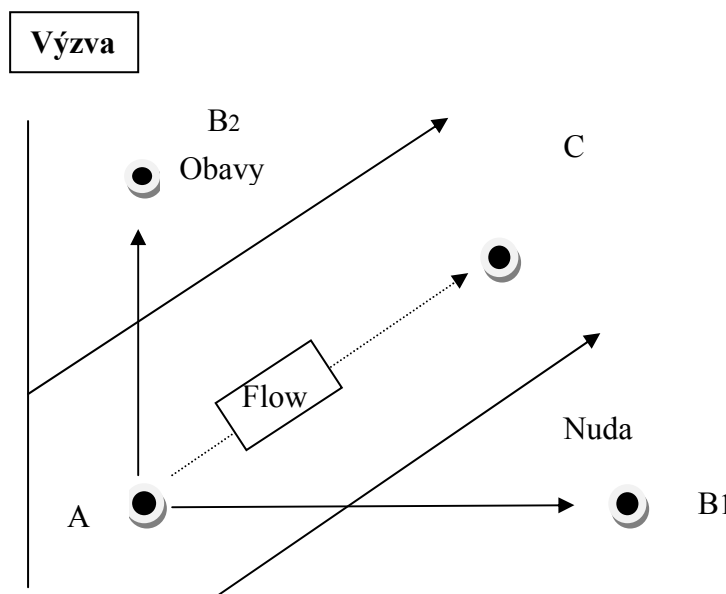
Americký psycholog maďarského původu vytvořil koncept autothelického prožívání. Svou pozornost zaměřil na prožívání štěstí. Následující kapitola je zpracována dle Csikszentmihalyi (1996). *„Výraz autotelický se odvozuje od dvou řeckých slov: auto znamená “samo“, télos “cíl“. Označuje na sebe zaměřenou, soběstačnou činnost, takovou, kterou nevykonáváme s očekáváním budoucího prospěchu, ale jednoduše proto, že samo její vykonávání má pro nás pozitivní hodnotu.“* Csikszentmihalyi (1996, s. 103) Autotelický můžeme proto chápat jako stav, kdy naše prožívání je koncentrováno na prováděnou činnost. Prožívání je jednotné a umožňuje soustředění se na dosažení cíle.

Autorův další významný pojem „pocit plynutí“ („flow“) podporuje toto autotelické prožívání. Při prožívání pocitu plynutí je subjekt ponořen do své činnosti natolik, že její vykonávání již probíhá automaticky bez většího zaměření na činnost.

„Pocit plynutí je způsob, jak lidé popisují svůj stav myslí, když je jejich vědomí harmonicky uspořádáno a přejí si dosáhnout daného cíle pro cíl sám.“ (Csikszentmihalyi, 1996, s. 16) Okamžiky soustředění jen na jeden úkol, kdy člověk na nic jiného nemyslí, jsou lidmi považovány za nejpříjemnější okamžiky jejich životů. Autor zmiňuje lidskou schopnost ovládat děje, které v každém okamžiku probíhají v našem vědomí. Tohoto ovládnutí je potřeba dosáhnout na základě vlastního úsilí a tvořivosti. Pokud je vědomí uspořádáno, nastává optimální stav vnitřního prožívání. Toto nastává tehdy, když je naše psychická energie nebo pozornost investována do realistických cílů a když naše schopnosti odpovídají dané příležitosti.

„Z hlediska flow je důležitý pohyb za zónou pohodlí. Strach z neúspěchu drží některé lidi zpátky od obsahu výzev nezbytných pro zlepšení jejich dovedností. Nejlepší okamžiky obvykle bývají ty, kdy naše tělo nebo mysl vzplane k hranicím svých možností ve vědomé snaze dosáhnout něco obtížného, co stojí za to.“ (Csikszentmihalyi, 1996, s. 12) Výzvy, které se pohybují za zónou pohodlí, jsou často obsahem aktivit v přírodě. Koncepce plynutí poukazuje na výhodu investice sil do cílů, které si jednotlivci sami vybrali.

Obrázek 2 Dynamika flow, hypotetický přenos od nízké úrovně dovednosti k vysoké úrovni (Csikszentmihalyi, 1996)

Z obrázku 2 jsou pozorovatelné situace, co nastane, když se soupeři sportovce budou zlepšovat, nebo naopak zhoršovat ve svém výkonu. Sportovec i jeho protivníci si osvojí nové dovednosti. V tom případě se sportovec posouvá do bodu C a on i spoluhráči budou prožívat „flow“.

Další možností je, že se hráč zlepší a jeho spoluhráči ne. V této situaci by se hráč posunul do bodu B1 a při hře se bude nudit. Vzniknou dvě varianty:

- Najde si lepší partnery a opět se dostane do stavu flow.
- Sport ho bude nudit a přestane se mu věnovat.

Pokud se soupeři zlepší rychleji, hráč se ocitne v pozici B2. V tomto bodě ho však sport opět nebude těšit, protože nebude dost dobrý. A proto:

- Najde si méně zdatné soupeře a tím se přiblíží zpět do bodu A.
- Přestane sport provozovat.

Graf nám ukazuje, jak je obtížné z hlediska teorie flow udržet se v mezích optimálního prožívání. Je dobře pozorovatelný vliv vnějšího i vnitřního prostředí a faktorů.

2.1.3 Klasifikace pohybových prožitků

Ve sportu získáváme požitky, které se transformují do prožitků stejné intenzity v jiných oblastech života. Již ve Starém Řecku je známa potřeba dobrodružství, tedy mimořádného prožitku. Dobrodružství je využíváno jako nástroje učení již Platónem,

Aristotelem a dalšími učenici. Na základě různých pohybových prožitků z odlišných pohybových aktivit byly vytvořeny jejich klasifikace (Krásová, 2008).

Jednou z typologií je rozdělení dle Rogera Caillose (Caillois (1998) podle Krásová (2008)) do čtyř kategorií. Pomocí dvou faktorů paidia a ludus. Paidia chápeme jako volnost, fantazii, rozjařenost a ludus jako herní konvenci a závaznost.

1. Agón (boj) – jedinec se spoléhá pouze na své schopnosti a dovednosti, snaží se udělat vše co je v jeho silách. Je považován za jeden z nejstarších, dle fyziologického hlediska. U starých kultur nacházíme pohybové rituály boje a symbol přemožení. Lov a boj jsou součástí lidské přirozenosti. Také u moderního člověka nacházíme soupeření jako základ výkonové motivace. Ritualizovaná i sportovní podoba boje je zdrojem silných prožitků.
2. Alea (kostky) – tímto středověkým názvem pro hrací kostky je pojmenována další kategorie, spojená s hazardem. Pravděpodobnost úspěšného výsledku je těžko předpověditelná. Výsledek činnosti je závislý na náhodných a nekontrolovatelných vlivech. Považujeme za ně štěstí a náhodu. Tedy vlivy, které nezávisí na jedinci. Mezi tyto hry jsou řazeny loterie, sázení atd.
3. Mimikry – jsou založeny na schopnosti imaginace jedince. Ten si představuje fiktivní světy, svou vlastní osobu jako někoho jiného. Charakterističtí jsou v tomto herci, ti představují cizí postavu v jiném světě. Jedná se o prožitky spojené se změnou sociální role, to vše v nevážné situaci. Oblíbenost rituálních tanců, maškarních průvodů, karnevalů je od nepaměti velká.
4. Ilinx (vertigo, závrať) – jedná se o opojení pohybem. Jakožto nejstarší fylogenetický typ prožitků. Kolotoče jsou nejznámějším příkladem. Potřeba vychýlení vlastního těla z rovnováhy a překonání vědomí sebe sama je velice silná. Vertigální prožitky jsou spojeny s polohou a rychlostí pohybu člověka (Hošek, 2003). Na vzniku prožitku se podílejí počítky z vestibulárního aparátu, komplex vjemů zrakových a kinestetických. S těmito prožitky se setkáváme v akrobatických, parašutistických a „benzínových“ sportech (Krásová, 2008).

Vertigo (závrať) je převládající složkou sportů, ale většina je současně kombinována s dalšími kategoriemi. Tato typologie je vhodná k popisu prožitků. Zajímavý rozměr přináší této typologii strach a jeho překonání, který v závěru umocňuje vertigální libost (Hošek, 2003). Pohyb je spojen s emocemi, v lepším případě s euforií. Vzhledem

k tomu, že ve výchově je člověk tlačěn k emoční implozi, je nucen své emoce stále držet na uzdě, je pohyb potřebný nejen biologicky, ale i z psychologického hlediska (Hošek, 2003). To vysvětluje, proč lidé vyhledávají silné emoční prožitky ve sportu.

Zážitek a jeho intenzita a kvalita euforie je při pohybovém prožitku vázána na investici vloženou k dosažení prožitku. Prohloubení následného prožitku může být podmíněno fyzickou náročností, dobou přípravy, délkou cesty atd. Pohybové aktivity jsou důležitou sférou psychického uvolnění lidí, tento způsob psychohygieny je často vyhledáván širokou veřejností (Hošek, 2003).

2.2 Prožívání

K pojmu prožitek se úzce pojí i prožívání. Jak zmiňuje Nakonečný (1998b) vymezení pojmu prožívání je obtížné. Pojem je vyjádřením několika procesů, jejich příklady mohou být cítění, vnímání, představy. Jedná se o souhrnný název pro vnitřní, subjektivní psychické procesy, které tvoří celek. (Nakonečný, 1998b).

Znaky prožívání dle Pongratze (Pongratz (1967) podle Nakonečný (1998b)) jsou časovost, historičnost a bezprostřednost. V tomto pojetí můžeme na prožívání nahlížet jako na obraz nejen toho, co se děje v subjektu, ale i na jeho vztah k minulosti a budoucnosti. To umožňuje předpoklad, že se fyzikální čas mění na čas psychologický. Jedná se o zážitek okamžiku, který trvá zlomek vteřiny. „*Prožívání je rezonancí života a v prožívání všudy přítomná vzpomínka umožňuje pojímat život jako významové souvislosti a kontinuální proces.*“ (Dilthey (1894) podle Nakonečný, (1998b), s. 31). Díky tomuto procesu vzpomínání je umožněno učení ze zkušenosti, což znamená „*vytvářet napětí i dopředu spojení mezi naším působením na věci a příjemnými nebo nepříjemnými zážitky, které z toho pro nás plynou.*“ (Dewey, 1991) Sama zkušenost se přitom skládá ze vztahů mezi jedincem a jeho přírodním a společenským prostředím (Csikszentmihaly, 1996).

Prožívání je dle Hogenové (2003) autentické, jinak se nejedná o prožívání. Vývoj prožívání je dle autorky postupný. Od počátku v sobě musí obsahovat volbu možností. Prožívání, které je realizováno na základě vnějšího účelu, musí být přeměněno na prožívání na základě vnitřního účelu. Toto zabezpečuje realizaci prožívání pohybem, na jehož konci je skutek (Hogenová, 2003).

Pokud je prožívání autentické, jedince proměňuje, ovlivňuje ho na velmi dlouhou dobu. Prožitky, které jsou uměle vyrobeny a nejsou založeny personálně, jsou dle autorky pouhým šidítkem. Takovéto prožitky zaujmou na krátký časový okamžik. „Průmyslové výrobní prožitků“ jsou pouhým pozlátkem, sofistikovaně prodávají zážitky s jistým finančním ziskem. *„Zlato je jen tam, kde prožitek bude nenásilně propojen s personálními intencemi, tj. jen tam, kde smysl prožitku bude pravdivý, hluboký, jen tam kde tento smysl koření v nevýslovnou, jež je možno zpřítomnit jen vyvoláním tázání, otázek, které toto „nevýslovno“ vyvolají do přítomnosti.“* (Hogenová, 2003, s. 9)

Hloubka takovýchto prožitků silně ovlivní jedince. Co se týče kvality prožívání lze uvést obecnou tendenci lidí dosáhnout maxima prožitků kladných za cenu minima prožitků záporných (Wolf, 2001).

2.2.1 Emoce

Do zvláštní kategorie psychologických jevů patří emoce. Do vztahu s emocemi dává Arivvé (2004) prožitek. Emoce dle něj odrážejí kvalitu našeho vztahu ke světu. Je zřejmé propojení vnitřního a vnějšího světa, emoce je prvním a spontánním citovým vyjádřením toho, jaký máme vztah ke světu. Dle H. B. English a A. C. Englishové (English, Englishová, (1958) podle Nakonečného (2000)) je pojem emoce používán v několika významech:

1. Mentální stav, charakterizovaný cítěním a doprovázený různými tělesnými projevy, který vyjadřuje vztah k nějakému objektu.
2. Excitovaný stav mysli, který doprovází cílově zaměřené chování.
3. Afektivní stav, který byl vyvolán nějakou překážkou nebo oddálením akce.
4. Dynamický projev instinktu (dle psychoanalýzy).
5. Dezorganizovaná odpověď organismu na podnět.
6. Aktivita organizovaná převážně autonomní soustavou.

Nejednotný přístup k pojmu emoce vyjadřují odlišné psychologické směry. Fenomenologové se zaměřují na stav prožívání, behavioristé hovoří o emocionálním chování a zdůrazňují jeho behaviorální, resp. další fyziologické komponenty. Ve

skutečnosti, jak zmiňuje Nakonečný (1998a) zážitková a fyziologická složka emocí tvoří funkční hodnotu. Podstatu emocí můžeme najít v jejich subjektivní zážitkové dimenzi. Stejně jako prožívání i emoce jsou přísně subjektivní a díky tomuto prožívání přinášejí specifické zážitky vzrušení. Za zážitkový obsah považujeme např. strach, hněv, soucit atd.

Prožívání situací je doprovázeno emocemi, které vyjadřují prožívání individuálního významu situace (Nakonečný, 1998a). Toto propojení nastiňuje spojitost mezi prožíváním a emocemi. Nakonečný (2000) popisuje následující komponenty definice emocí, to po shodě s Izardem.

- Prožívání nebo vědomé pociťování
- Procesy odehrávající se v mozku, nebo nervovém systému vůbec
- Pozorovatelné vnější projevy, zvláště výraz v obličeji

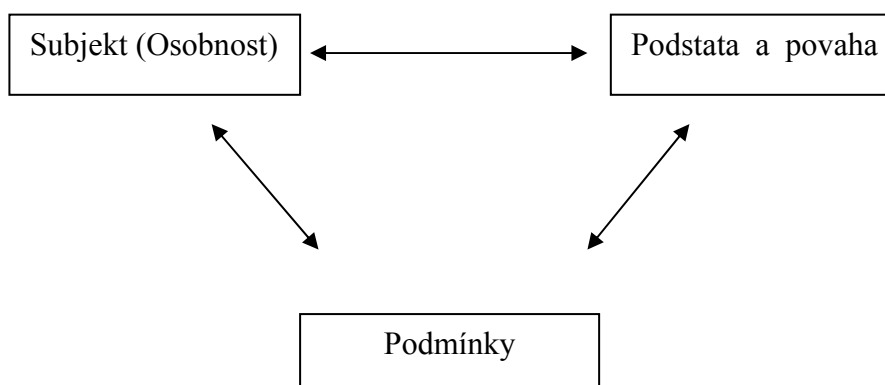
Za centrum emocí v mozku je považován limbický systém, jeho činnost je v úzkém spojení s činností mozkové kůry a autonomního nervového systému. Limbický systém je soustavou mozkových jader s různými funkcemi. Jedním z řídicích centrem emocí je hypothalamus, který ovlivňuje vegetativní procesy a činnost žláz s vnitřní sekrecí. Souhra jednotlivých komponentů emocí je tzv. „teorie hudebního boxu“. Souhrnně řečeno se jedná o souhru dvou základních funkcí, a to aktivace a hodnocení. Aktivace lze popsat jako vhození mince do hudebního boxu, hodnocení představuje výběr hudby. Tato teorie vychází z myšlenek MacLeana (Maclean podle Nakonečný, 2000). Nejdůležitější složky limbického systému amygdala a hippokampus. Amygdala je mandlovitý útvar na rozhraní spodní a střední části limbického systému, který má spojení s oblastí senzoričtých asociací v mozkové kůře. Proudí sem nervové impulzy z bezprostředních, ale také imaginovaných a zapamatovaných situací (Nakonečný, 2000). Hippokampus je centrem emocionální paměti, zejména rozlišování citového významu situací. Hippokampus napomáhá rozeznávání a amygdala přiřazuje citový náboj (Goleman, 1997).

Důležitým spojením pro souvislost mezi emocemi a sportovní činností je výkonnost. Touto souvislostí se zabývali Machač, Macháčová, Hoskovec (1985). Vztah mezi úzkostí a výkonností jedince je vyjádřen Yerkes – Dodsonovým zákonem obrácené U – křivky. Tento zákon souvisí se střední hladinou úzkosti, či střední hladině aktivace a na

základě těchto hodnot s optimálním výkonem. Výkonnost se zhoršuje na základě příliš vysoké, či příliš nízké aktivace.

2.3 Osobnost

„Osobností rozumíme určitou, kvalitativně nejvyšší úroveň interakční aktivity, zobrazujících a řídicích funkcí psychiky, psychických vlastností a zvláštností subjektu činnosti, jejíž dosažení vůbec a co do konkrétních vlastností osobností zvláště je funkcí bio – psycho – sociálních kontextů.“ (Mikšík, 2007, s. 20) Dle Mikšíka (2007) naprostá většina definic osobnosti v psychologii zdůrazňuje význam individuality. Osobnost dává najevo odlišnosti, či kvality, které ji vymezují od ostatních. Osobnost je zobrazována jako abstrakce, která je založena na závěrech odvozených z jejích projevů. Na osobnost je pohlíženo z hlediska její životní historie. Jedná se o vývojový proces podmíněný vnitřními a vnějšími vlivy. Osobnost je pojímána jako reprezentace rysů jedince, které jsou relativně stálé a stabilní, napříč času a situací. *„Postihnout a vysvětlit tak složitý, komplexní a dynamický systém jako psychické regulace vnitřních a vnějších aktivit lidského subjektu, který je vlastní člověku jako osobnosti, lze jedině za předpokladu, že pochopíme a postihneme rozhodující vazby a souvislosti mezi proměnnými.“* (Mikšík, 2007, s. 11)

Tyto tři aspekty se vzájemně ovlivňují. Psychika osobnosti tudíž není pouhý vnitřní strukturalizovaný a integrovaný systém interakce jedince s jeho sociálními podmínkami existence na určitém stupni vývoje, ale i neustále se měnící a rozvíjející produkt společné činnosti vrozených i osvojených vnitřních předpokladů. Tyto předpoklady jsou

aktualizovány novými vnějšími podmínkami a požadavky (Mikšík, 2007). „*Pojem osobnost v psychologii vyjadřuje organizovaný, dynamický a interindividuálně odlišný celek psychofyzických dispozic, determinující průběh a projevy psychických procesů.*“ (Nakonečný, 2009, s. 89)

2.3.1 Historie výzkumů psychologie osobnosti

Osobnost a její původ a podstata je jedním z důležitých témat psychologie. Porozumět psychice člověka je však náročný požadavek na psychologii jako vědu. Osobnost totiž můžeme vidět jako otevřený interakční systém (Mikšík, 2007).

Historické souvislosti psychologie a vnímání osobnosti jsou čerpány z Hunta (2000). Asi 400 tisíc let lidé ovládají dovednost rozdělávání ohně, 100 let umí vyrábět a používat nástroje mnoha druhů, 8 tisíc let se vyznají v pěstování plodin, ale ještě v 8 století před Kristem se lidé nepokoušeli pochopit, jak funguje lidská mysl. Člověk v té době považoval své myšlenky a emoce za dílo bohů (Hunt, 2000).

Prvotní pokusy o hodnocení osobnosti jsou spjaty s astrologií. Mnozí řečtí myslitelé využívali svých astronomických dovedností a svým klientům předpovídali budoucnost. Jeden z dalších způsobů získávání informací o osobnosti člověka byla fyziognomie. Primární myšlenkou bylo, že rysy tváře jsou klíčem k nitru člověka, což má určitou psychologickou validitu. Předpokladem je, že to jak vypadáme, ovlivňuje náš pocit z nás samých. Hippokrates, Pythagoras a další fyziognomové však tento vztah nezkoumali, zaměřili se fyziologické charakteristiky a k nim přiřazovali charakterové vlastnosti. Další metodou k odhadování charakteru byla frenologie. Pseudovědecké měření lebky. Fyziognomická tendence přežívá do současnosti. Když potkáme člověka, kterého neznáme, odhadujeme jeho osobnost podle toho, jak vypadá (Hunt, 2000).

Nejznámější starověkou teorií jak odhadnout charakter člověka vychází z propojení tělesných vlastností a osobnosti. Tuto humorální teorii temperamentu vytvořil Galenos. Jeho domněnkou bylo, že přebytek určitých tělních tekutin ovlivňuje temperament člověka. Jednalo-li se o přebytek hlenu, šlo o sklony k flegmatismu, přebytek žluté žluči dělá z člověka cholera, černé žluči melancholika a krve sangvinika viz tabulka 1. Z této teorie vycházejí i další pokračovatelé. Jejich cílem je změnit chemické procesy v těle a tím zajistit zvýšení tělesné a duševní pohody v těle. Těmito zástupci mohou být zastánci zdravé výživy, pocení v horké páře a další pokusů.

Tabulka 1 Typy temperamentu podle Galena (Mikšík, 2003, s. 35)

Převládající tekutina	Typ temperamentu	Psychologická charakteristika osobnosti
Krev	Sangvinický	Živý, pohyblivý, snaží se o časté střídání dojmů, rychle reaguje na událost, snadno se vyrovnává s nepříjemnostmi a nezdary
Hlen	Flegmatický	Pomalý, klidný se stálými náladami a snahami a s nevýraznými projevy psych. stavů
Žluč	Cholerický	Rychlý, prudký, schopný věnovat se velmi náruživě aktivitám, přitom nevyrovnaný, se sklony k prudkým citovým vzplanutím a náhlým afektivním změnám
Černá žluč	Melancholický	Snadno zranitelný, se sklony hluboce prožívat i méně významné události, přitom však chabě reagující na své okolí

Moderní návrh Christiana Thomasiuse vytvořený před třemi stoletími se orientoval na měření osobnosti. Jeho podstata spočívala v přiřazování různých číselných skóre k charakterovým rysům. Tato metoda byla hrubým předchůdcem dnešních „posuzovacích škál“.

V 17. a 18. stol. se živě debatovalo o jedné ze základních otázek psychologie. A to je-li lidská povaha určována zevnitř, nebo zvenčí? Jsme formováni působením vnitřních sil, nebo se jedná o podněty z okolí? Diskuse se rozpoutala poté, co Platon a jeho následovníci prohlásili, že obsahy mysli v ní existují již před narozením a jediné co je potřeba udělat, je vzpomenout si na ně. Protagoras a Demokritos však tvrdili, že veškeré dění a veškeré vědění pochází z vnímání. Pokračování argumentace navodili Descartes a racionalisté, kteří zastávali názor, že ideje v mysli jsou vrozené, naproti tomu

vystupoval Locke a empiristé když prohlašovali, že mysl novorozence je jako „tabula rasa“, která se zaplní až zkušenostmi.

Poté co byla psychologie uznána vědou, se objevili zastánci dědičnosti jako Galton, Goddard. Ale také behavioristé jako Pavlov, Watson, Skinner s experimentálními důkazy dokládající jejich názor. V pojmech vnitřních dispozičních sil vykládali osobnost a chování dispozicionalisté. V pojmech situací, které člověk prožívá, se orientovali situacionisté, kteří zpochybňovali existenci rysů (Hřebíčková, 2008). Tyto protikladné pohledy vedou k opačným závěrům v otázkách výchovy dětí, vzdělávacích metod, psychoterapie, práv žen a homosexuálů a mnohých dalších problematikách dnešní společnosti (Hunt, 2000).

Velký přínos v rozvoji teorií osobnosti měli psychoanalytici. Dospělá osoba byla Freudem definována jako výsledek úsilí ega o ovládnutí instinktivních pudů a jejich usměrnění do přijatelných forem chování. Účinky společenských sil na osobnost zkoumal Adler, například vliv pořadí narození prostředního sourozence na pocit méně cennosti. Formování osobnosti pomocí interakce vzájemných protikladných vrozených sklonů k sebeprosazení a pasivitě, k introverzi a extraverzi a jako konflikt zkušeností a kolektivního nevědomí uváděl Jung. Tyto teorie neposkytovaly psychologům možnost rychle a přesně měřit osobnost. Jejich přístup byl zdlouhavý a přinášel spíše pocitové hodnocení, než kvantitativní měření. Reakcí na tuto potřebu byl jeden z prvních testů osobnosti – Formulář osobnostních údajů (Personal data sheet). Který sestavil během první světové války Robert S. Woodworth. Tento počín byl podnětem k tvorbě dotazníků zahrnující i některé obecné rysy osobnosti (Hunt, 2000).

Základní a relativně stálou jednotkou v teorii osobnosti je dle Allporta považován rys. Dle něj jsou rysy uspořádány hierarchicky. Podle Hřebíčkové (Hřebíčková, 2008) vymezil Allport (1937) dva druhy rysů: 1: behaviorální (vnější) rys, které je možno pozorovat, 2. emoční a kognitivní (vnitřní), které odvozujeme z vnějších projevů. Na otázku proč lidé jednají často nekonzistentně v různých životních situacích, odpovídal Allport tím, že zdánlivá nekonzistence je ovlivněna přechodnými náladami a stavy. Psychologie osobnosti dnes považuje teorii rysů za jedno ze základních východisek (Hunt, 2000).

2.3.2 Pětifaktorová struktura popisu osobnosti

Pokud lidé chtějí někoho charakterizovat, běžně používají různé vlastnosti např. uzavřený, agresivní, bázlivý, prudký. Lidské chování můžeme vyjádřit různými vlastnostmi. Oproti laickému pojetí vlastností a jejich popisu, vědecký přístup je založen na systematickém shromažďování relevantních údajů, statistické analýze a formulování ověřených teorií. V rámci zkoumání pětifaktorového modelu osobnosti jsou vlastnosti osobnosti zkoumány lexikálním a dispozičním přístupem. Psychická vlastnost je považována za hypotetickou konstrukci. Jedná se o vysouzenou předpokládanou vnitřní determinantu projevů osobnosti. Pokud se jedná o vrozené nebo získané připravenosti chovat se, jednat či prožívat situace určitým způsobem, hovoříme o dispozici. Za synonymum je považován termín rys. Rysy jsou dimenze osobnosti použitelné k měření chování jedinců. Rysy můžeme vymežit krajními póly, příkladem může být extraverte – introverte. Mezi těmito póly existuje určité kontinuum, na které můžeme umístit každého jedince.

Formulací obecné lexikální hypotézy a shromážděním zhruba tisíce slov používaných k popisu osobnosti, započal Galton lexikální výzkum osobnostních vlastností. Obecnou lexikální hypotézu rozpracoval L. R. Goldberg (Goldrberg, 1981 podle Hřebíčkové, 1997). Hřebíčková (1997) přibližuje Golbergovu lexikální hypotézu na metafoře s označením sněhu. Pojmenování sněhu v angličtině a v eskymáckých dialektech je kvantitativně odlišné. Sníh má pro Eskymáky větší význam než pro Angličany. Proto mají eskymácké dialekty mnohem více slov pro označení sněhu než angličtina. Goldberg předpokládá, že podobný proces probíhá u podstatných a přídavných jmen popisujících vlastnosti osobnosti. O identifikaci nejvýznamnějších charakteristik osobnosti se pokusil ve své výzkumné studii Cattell. Podařilo se mu odvodit dvanáct faktorů osobnosti. Pozdější výzkumy zregulovaly počet faktorů na pět (Hřebíčková, 1997).

2.3.3 Interpretace faktorů Big Five

Neuroticismus, extraverte, otevřenost vůči zkušenosti, přívětivost, svědomitost těchto pět charakteristik přiblížíme dle Hřebíčkové (1997).

Extraverte (Exteversion). Tento faktor koresponduje částečně s Jungovou a Eysenckovou interpretací. Za výrazný rys extraverte je považována sociabilita, aktivita

a asertivita. Termíny pojící se s touto kategorií jsou vřelost, družnost, asertivita, aktivita, vyhledávání vzrušení, pozitivní emoce.

Prívětivost (Agreeableness). Tento faktor označuje altruismus, péči, emoční podporu na jednom pólu a nepřátelství, lhostejnost, nevraživost, žárlivost na pólu opačném. Nalézáme propojení s těmito pojmy altruismus, empatie, důvěra, péče o jiné.

Svědomitost (Conscientiousness). Popisuje pečlivost, zásadovost, svědomitost. Negativní strana označuje malý zájem o práci, lhostejnost k jejím cílům. Spojujeme ji s pojmy systematičnost, přesnost, cílevědomost.

Neuroticismus (Affect). Popisuje kontrast mezi vyrovnáváním se s prostředím nebo emocionální stabilitou a neuroticismem. Anxieta, hostilita, deprese, vědomí sebe, impulzivita, zranitelnost.

Otevřenost vůči zkušenostem (Openness to Experience). Obsahuje flexibilitu myšlení, otevřenost novým podnětům, myšlenkám a idejím. Fantazie, estetické prožívání, orientace na ideje a hodnoty.

2.4 Tendence vyhledávání mimořádných prožitků

V 60. letech se psychologickými problémy souvisejícími s prožitkovostí začal zabývat Prof. Marvin Zuckerman z University of Delaware. Jeho práce v sestavování škál pro vyhledávání mimořádných prožitků, se vyvinula z výzkumu sensorické deprivace, při kterých bylo obtížné stanovit, jakým způsobem budou subjekty jednat (Zuckerman, 2007). *Sensation seeking tendency* je známa pod českým názvem tendence vyhledávání mimořádných prožitků. „*Sensation seeking je rys definovaný hledáním různých, nových, souhrnných zážitků a zkušeností a ochotou podstoupit fyzické, sociální, právní a finanční riziko kvůli této zkušenosti.*“ (Zuckerman, 1994 podle Zuckerman, 2007, s. 49)

Tendenci vyhledávání prožitků dělí Zuckerman do čtyř základních oblastí (Zuckerman, 1971 podle Zuckerman, 2007).

1. Vyhledávání napětí a dobrodružství (TAS – thrill and adventure seeking) – jedná se o škálu týkající se fyzické aktivity, která přináší neobyčejné zážitky a zkušenosti, příkladem může být horolezectví, potápění, skydiving. Většina z těchto aktivit je považována za středně riskantní, což způsobuje nižší míru

nalézání mimořádných prožitků. Hlavním motivem vykonávání těchto aktivit je požitek z těchto aktivit, ne risk samotný.

2. Vyhledávání zkušeností (ES – Experience Seeking) – tato oblast popisuje vyhledávání nových zkušeností pomocí mysli a smyslů jako je např. hudba, umění, cestování. Skrze nekonformní životní styl s nekonvenčními přáteli.
3. Disinhibice (DIS – Disinhibition) – sub škála odkazuje na hledání prožitku skrze druhé lidi. Jedná se o oblast míry respektování právních a morálních norem.
4. Vnímavost nudy (BS – Boredom Susceptibility) – oblast rezistence vůči opakovaným podnětům.

2.4.1 Vyhledávání napětí a dobrodružství (TAS – Thrill and Adventure Seeking) – oblast sportu a fyzické činnosti

Popis oblasti dle Kubana (2003). Oblast vyhledávání napětí a dobrodružství vyjadřuje touhu zabývat se činnostmi, které jsou fyzicky náročné a vyžadují určité úsilí. Jsou spojeny s rychlostí a gravitací, které přinášejí neobvyklé prožitky. Velmi často se jedná o souboj, při kterém je nutno vynaložit značné fyzické úsilí. Souboj se soupeři nebo sám se sebou, při překonávání přírodních nebo jiných překážek. Osobnost je vystavena fyzickému riziku, kterému musí čelit pomocí vlastních sil a dovedností na hranici vlastních možností. Soutěžení a sebepoznání, fyzické riziko všechny tyto faktory dále ovlivňují upevnění sebedůvěry a sebevědomí. Pokud sebou vykonávané činnosti nesou značnou míru rizika, je možno hovořit o sebepoznání v mezních životních situacích. Sportovní činnost může také jako jediná umožnit sociálně akceptovatelnou formu přímých fyzických soubojů, jejichž kořeny můžeme hledat v dávných dobách.

Jak potvrzuje Zuckerman „*Zdá se, že sport poskytuje relativně prosociální formu tendence vyhledávání mimořádných prožitků, která stimuluje vzrušení, vyžaduje dovednosti a občas poskytuje soutěžně – agresivní odreagování, které má pouze výjimečně za následek vážné zranění pro samotného aktéra nebo jiné osoby.*“ (Zuckerman, 1994 podle Kuban, 2003, s. 15)

Zdrojem mimořádných prožitků mohou být různé skupiny sportů. Příkladem mohou být sporty v přírodě. Mezi tzv. outdoorové aktivity patří lyžování, snowboarding, vodáctví, horská kola, horolezectví, skialpinismus nebo přírodní víceboje (Kuban, Kirchner,

Vomáčko, 2003 podle Kuban, 2003). Mimo tuto kategorii lze také uvést technické sporty. Ty se vyznačují nejen fyzickou silou, ale i technickými dovednostmi a prostředky v různých podmínkách. Mezi tyto sporty řadíme parašutismus, potápění, motoristické sporty apod. Sporty založené na souboji či jeho imitaci tzv. úpolové sporty, například box, který je typický svou popularitou a emočním nábojem, jsou také zdrojem silných prožitků. Značný emocionální náboj mají také sporty, ve kterých není riziko ohrožení života velké. Mezi těmito velice oblíbenými sporty je potřeba uvést hokej a fotbal.

Zvláštním případem jsou výrazové sporty, ve kterých jde převážně o technickou a estetickou hodnotu provedení.

Mezi zdroje prožitků uvedené oblasti lze zahrnout i práci záchranářů, hasičů, policistů a některých složek armády. Tyto profese se vyznačují vystavením osob zvýšenému psychickému i fyzickému nátlaku.

Rámcové shrnutí poznatků nám ukazuje, že dosáhnout mimořádného prožitku v této oblasti lze: „... vynikajícím výkonem, založeným na dokonalém zvládnutí dané činnosti a systematické přípravě, týmovým úspěchem, kde je prožitek umocněn aspektem vzájemné kooperace a sociálních vztahů, nebo i odhalením vlastních možností a tedy prostřednictvím sebepoznání.“ (Kuban, 2003, s. 17)

2.4.2 Vyhledávání zkušeností (ES – Experience Seeking) – oblast smyslového vnímání

Jak uvádí Kuban (2003) tato oblast umožňuje nalézání nových zkušeností pomocí mysli a smyslů. Obsahy této oblasti mohou být hudba, umění, cestování, seznámení se s nekonformním životním stylem. Také prožitky spojené s gastronomií spadají do této kategorie. Zkušenosti a prožitky, které nejsou považovány za pozitivní, jsou získané prostřednictvím návykových látek. Aby jedinec kladně hodnotil prožitky získané v oblasti ES je zpravidla potřeba věnovat dané problematice určitou pozornost. Toto kladné hodnocení je podloženo schopností hlubšího smyslového vnímání, velmi dlouhou odbornou přípravou, studiem, ale také i určitým talentem. Mezi tyto složky se řadí prožitky dosažené v různých oblastech umění. Není pochyb o možnosti bezprostředního prožitku z uměleckého díla, avšak hlubší vnímání zpravidla předpokládá určitou míru vhledu do dané problematiky. Jedinec do získávání prožitků

v této kategorii často vkládá hodně vlastní energie a času. Vrcholné prožitky jsou podloženy výsledkem náročného a zdlouhavého bádání.

Na druhém konci nalézáme prožitky získané bez úsilí, či větší námahy. Tyto okamžité prožitky smyslového vnímání mohou vést k postupné degradaci. Jako příklad můžeme uvést užívání drog, alkoholismus či herní závislosti.

Ve sportu mohou prožitky této oblasti doplnit prožitkovou stránku fyzického výkonu. Výrazové sporty se vyznačují dalším rozměrem sportovního výkonu. Může se jednat o estetické provedení, vnímání hudebního doprovodu, které mohou zvýšit úroveň dosaženého prožitku (Kuban, 2003).

2.4.3 Disinhibice – (DIS – disinhibition) – oblast míry respektování právních a morálních norem

Různé druhy aktivit naplňují tuto kategorii. Mezi sociální aktivity dle Kubana (2003) patří večírky, společenské aktivity, sex a střídání sexuálních partnerů. Právní riziko se pohybuje na okraji daných právních norem a týká se většinou podnikání. Patří zde i kriminální činy. Nepřiměřené či riskantní finanční hledisko je také zahrnuto do této kategorie. Jedná se o vsázení, návštěvu kasin, zábavních podniků a také velice nebezpečné a návykové hraní na hracích automatech.

Rozsah prožitků získaných v této sféře je odvislý od morálních zábran jedince a tendenci jeho prosazení. Pokud vytvoříme škálu těchto prožitků, na jedné straně se objeví tendence vlastního sebeprosazení, sebedůvěry a sebehodnocení. Na druhé straně spektra se vyskytnou pojmy jako potřeba zneužití moci a postavení, prožitky z páčání kriminálních činů, a také prožitky ze sociální oblasti založené na promiskuitě.

Zneužitím postavení a moci může dojít k různým podobám šikany a utlačování druhých.

Ve sportovní terminologii by se jednalo o fair play, zdravou sportovní soutěživost, sebedůvěru v souvislosti s vedoucím postavením (Kuban, 2003).

2.4.4 Vnímavost nudy – (BS – Boredom Susceptibility)

Do této oblasti řadíme dle Kubana (2003) averzi k opakovaným záležitostem. Touha po nových podnětech je natolik silná, že nepřipouští hledání výhod ve starých

zkušenostech. Do opakujících se zkušeností či podnětů řadíme nudné lidi, či ty, kteří mají jasné a předvídatelné záměry. Důležitá je tolerance v mezilidských vztazích a vyvážení určitého sociálního zázemí.

Na kladné rovině této oblasti můžeme pozorovat pomáhající profese, prožitky spojené s vytvářením harmonických rodinných vztahů, či sociálním působením. Prožitky v této oblasti mohou způsobovat také důvěrně známé a opakující se jevy. Tyto jevy mohou být různého charakteru přes sledování oblíbeného filmu, návštěva známých míst. Dosažení prožitků je spojováno s jistou měrou koncentrace a zároveň tvořivostí, která umožní vybočení ze stereotypu a dosažení cíle.

Ve výčtu negativních jevů figuruje pasivní uspokojování v úzké souvislosti s leností, pohodlností a neschopností koncentrace na jakoukoli cílevědomou činnost.

V zaměření na sportovce je vhodné zmínit osamělost individuálních sportovců a psychické i fyzické vypětí při velmi přesných sportovních činnostech.

2.4.5 Historie výzkumů v oblasti prožitku

Historický pohled na problematiku prožitku je zpracován dle Kubana (2003). K formulování optimální úrovně stimulace jako kvantitativního vztahu přispěl Wundt. Jeho práce vycházela z filosofických formulací v laboratorních podmínkách. (Wundt, 1893 podle Kuban, 2003). Závěry práce psychologů Yerkes a Dodson (Yerkes, Dodson, 1908 podle Kuban, 2003) jsou obsaženy v tzv. Yerkes – Dodsonově zákonu.

V průběhu 30. let se Elizabeth Duffyová zabývala optimální úrovní stimulace. Zjistila, že se tato úroveň u lidí liší. Toto vedlo k teoretickému předpokladu, že díky rozdílné úrovni stimulace vykazují lidé odlišné chování, které vede k vyhledávání mimořádných prožitků (sensation – seeking – type behavior). Tímto se pojem sensation seeking ustálil v oficiální terminologii psychologů. Na základě neuropsychologických studií vznikla motivační teorie Lindsleye (Lindsley, 1951, 1957 podle Kuban, 2003). Kombinací této teorie s myšlenkami Duffyové vznikla trojrozměrná teorie emocí (Schlossenberg, 1954 podle Kuban, 2003). Další skupina vědců formulovala své teorie v oblasti fázických vzruchů a reakcí na podněty ve vztahu k tonické úrovni vzruchů. Sensation seeking byla stanovena jako hlavní složka Eysenckovy teorie optimální úrovně extravertivity (Eysenck, 1967 podle Kuban, 2003).

Teorii sensation seeking se zabývá Zuckerman. Výsledky své práce publikoval poprvé v roce 1969 (Kuban, 2003).

Nebezpečnost sportu není jediným faktorem ovlivňujícím tendenci vyhledávat mimořádné prožitky. Jak uvádí Zuckerman (2007), automobiloví závodníci mají nižší tendenci vyhledávat mimořádné prožitky, obzvláště na škále TAS (Vyhledávání napětí a dobrodružství), i přesto, že automobilové závody jsou řazeny k vysoce nebezpečným sportům.

2.5 Studium Aktivit v přírodě

Aktivita v přírodě jsou v dnešní době vyhledávanou činností ve volném čase. Toto přináší možnosti nových pracovních míst a zvýšenou poptávku po odbornících na danou problematiku. V České republice je aktuálně dostupný studijní směr na Fakultě tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy v Praze a studijní obor Aktivita v přírodě na Univerzitě J. E. Purkyně v Ústí nad Labem.

Absolvování těchto oborů slibuje účast na kursech lyžování, turistiky a sportů v přírodě, vodních kursů, cykloturistiky a dalších sportů v přírodě.

Souvislosti vzniku těchto studijních možností jsou odlišné. Na Fakultě tělesné výchovy a sportu v Praze došlo k průběžnému vzniku specializace Dobrodružná výchova a vůdcovství v přírodě z níž se vyvinul studijní směr, na Univerzitě J. E. Purkyně vznikl nový studijní obor inspirací domácími a zahraničními univerzitami, převážně University of Cumbria, Outdoor studies.

Studenti Fakulty tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy studující směr Aktivita v přírodě se vyznačují, tím, že mimo svou specializaci zakončenou závěrečnou zkouškou jsou zároveň učitelé tělesné výchovy a sportu. Na Univerzitě J. E. Purkyně studenti po absolvování studijního oboru zakončeného bakalářskou zkouškou nemají aprobaci pro vyučování tělesné výchovy.

Již úvodní informace k jednotlivým studijním programům ukazují, co mohou studenti od těchto studijních programů očekávat:

„Absolvování kvalitních základních kursů lyžování, kursů turistiky a sportů v přírodě a kursu vodních sportů.

- *Znalosti, dovednosti i výkonnost získané na základních kursech mohou rozšířit ve volitelných předmětech. Absolvování těchto předmětů také studenty obohatí o prožitky a zkušenosti, které obohatí jejich život*
- *Příprava a vedení různých druhů her, včetně her podporujících týmovou spolupráci a komunikaci.*
- *Zdolávání a aplikace nejrůznějších druhů překážek podporujících učení i rozvoj osobnosti.*
- *Získání cenných zkušeností a krásných zážitků ze svobodného putování pěšky, na kolech i na běžeckých i skialpinistických lyžích v ČR i v zahraničí.*
- *Zvládnutí širokého spektra lezeckých dovedností na stěnách, při bouldrování ve vysokých horách.*
- *Prožití dobrodružně laděných kursů předkládajících klasické programy pobytu a výchovy v přírodě.*“ (Neuman, 2006, s. 3)

Studijní obor Aktivity v přírodě slibuje zastoupení mnohých praktických kurzů s tematikou sportů v přírodě. Tato nabídka je rozšířena také o dovednosti vedení skupin a vytváření programů aktivit v přírodě. Tyto činnosti jsou podloženy předměty týmové a iniciační hry, vedení skupin, dramaturgie atd. Za vědní základnu oboru je považována příprava v oblasti kinantropologie, geografie a ekologie.

Studenti v rámci studijního plánu absolvují několik kursů praktické výuky. Jedná se většinou o činnosti, které jsou považovány za dobrodružné. Kurzy skituringu a skialpinismu, lyžování, turistika, vysoké lanové překážky, cykloturistika, lezení, sjezd divoké i klidné vody. Absolventi se stávají instruktory aktivit v přírodě.

Jedná se o osoby pohybující se v dobrodružných sportech, jejich vztah k nim je však ovlivněn uvědoměním si míry rizika jednotlivých činností.

2.5.1 Rozdělení sportů dle rizikovosti

Z hlediska aktivního užívání sportů, můžeme sporty dělit dle různých kritérií. Nás bude zajímat kritérium rizikovosti a tím vztahu k tendenci vyhledávat mimořádné prožitky zejména napětí a dobrodružství.

Dělením sportů dle rizika se zabýval Breivik, následující dělení jsou zpracovány dle tohoto autora (Breivik, 1999 podle Kirchner, 2009). Za obecně známou charakteristiku dělení sportů dle rizikovitosti je považováno tří stupňové dělení viz tabulka 2.

Tabulka 2 Příklady sportů s vysokou, střední a nízkou mírou rizika (Breivik, 1999 podle Kirchner, 2009)

Sporty s vysokou mírou rizika	Sporty se střední mírou rizika	Sporty s nízkou mírou rizika
Horolezectví, parašutismus, kanoistika na divoké vodě, sjezdové lyžování, extrémní lyžování, paragliding, akrobacie, závody F1	Box, karate, lední hokej, americký fotbal, ragby	Běh, volejbal, kuželky, golf, atletika, kriket

Mezi sporty s vysokou a střední mírou rizika je hlavním rozdílem riziko smrti a zranění, které je u sportů s vysokou mírou rizika větší. Toto je uvažováno na základě vyšší rychlosti či těžkých okolních podmínek a obtížné reakci na ně (extrémní lyžování, kanoistika na divoké vodě). Hlavním rozdílem je nestabilní a nepředvídatelné okolní prostředí. Při sportech se střední mírou rizika není potřeba zvažovat riziko smrti, k té může dojít jen za nešťastné shody okolností. Chyby v těchto sportech nemají smrtelné následky. Je zde proto menší požadavek na technickou dokonalost provedení a soustředění subjektu. Ve sportech v bezpečném prostředí je téměř nemožné udělat fatální chybu a tudíž riziko smrti je velmi malé.

Hledisko rizika smrti či vážného zranění je nedostatečné. Proto Kuban (2003) uvažuje další možnosti dělení sportů podle faktoru rizika. Vzniká sedm škál, do kterých je zakomponován jak vliv prostředí, tak úroveň prováděné aktivity viz tabulka 3. Toto dělení je však podloženo vzorkem čítajícím $n = 481$, tudíž by mělo být ověřeno na vzorku většího rozsahu.

Tabulka 3 Vícebodová škála rizikovitosti vybraných sportů (Kuban, 2003)

Klasifikační stupeň	Stručná charakteristika	Příklady
1	Výrazové sporty ve standardním prostředí Nenáročná pohybová kreace	Aerobic, tanec (výjimkou je akrobatický rokenrol), šachy, synchronizované plavání,

		kulturistika, modelářství, rybolov, pohybová rekreace, moderní gymnastika
2	Nekontaktní spory Pohybová rekreace v běžném přírodním prostředí	Turistika, jezdeckví, běžecké lyžování, orientační běh, volejbal, nohejbal, tenis, plavání, veslování, stolní tenis, atletika
3	Sporty se vzájemným kontaktem (není podstatou) Vyšší možnost ovlivnění přírodním prostředím Vyšší rychlosti	Silniční a dráhová cyklistika, MTBO, sjezdové lyžování na upravených tratích, triatlon, fotbal, basketbal, florbal, atletika (neoddělené tratě a skok o tyči)
4	Sporty s důrazným vzájemným kontaktem Ovlivnění náročným přírodním prostředím Vysoké rychlosti	Lední hokej, americký fotbal, ragby, MTB a BMX, házená, vysokohorská turistika
5	Sporty, jejichž podstatou je vzájemný kontakt Náročné prostředí přírodní i umělé Použití technických prostředků, vyšší rychlost Akrobatické prvky v proměnlivém prostředí	Úpolové sporty, snowboarding, lyžování ve volném terénu, skateboarding a in – line skating, motokros a superkros
6	Sporty s prvky vážného nebezpečí Neobvyklé, velmi náročné přírodní prostředí Značná závislost na technických prostředcích Vysoké rychlosti	Parašutismus, paragliding, závěsné a motorové létání, motoristický sport, vodáctví (náročné přírodní podmínky), skialpinismus, horolezectví, přístrojové potápění, canyoning
7	Extrémní sporty s vysokým stupněm rizika	Extrémní lyžování a snowboarding, mountain kayaking, motorismus (rychlostní rekordy), potápění (hloubkové ponory)

Dělení sportu dle rizikovosti nám umožňuje nahlédnout i na rizikovost studia Aktivit v přírodě. Všechny pořádané a absolvované kurzy jsou vedeny profesionálními instruktory a prováděny jen za bezpečných podmínek. A to na úrovni jak fyzické výkonnosti, tak dosažených dovedností, jakých studenti dosahují. Tímto je minimalizováno nebezpečí ohrožení zdraví. Z povinných předmětů studentů Aktivit v přírodě uvádíme v tabulce 4 výběr s hodnotou rizika dle 7 škálového dělení J. Kubana.

Tabulka 4 Ohodnocení povinných předmětů studentů Aktivit v přírodě podle škály J. Kubana

Turistika, cykloturistika	2
Orientační běh	2
Sjezdové lyžování	3
Běžecké lyžování	2
Lyžování ve volném terénu	5
Skialpinismus, skituring	6
Snowboarding	5
Sjíždění divoké vody	6
Horolezectví	6
Vysokohorská turistika	4

Dle tohoto dělení můžeme vidět jasné zastoupení rizikových činností při studiu. Tento fakt může ovlivňovat výsledky dotazníkového šetření na studentech Aktivit v přírodě. Díky studovanému studijnímu programu mají studenti mnohem větší přístup k rizikovým sportům, a proto jsou jejich výsledky ovlivněny činností v rámci studia. Vyučované předměty však nedosahují objektivního nebezpečí, jelikož vyučovaná obtížnost je ovlivněna učitelem.

3 Výzkumná část

3.1 Cíl a úkoly práce

Cíl práce

Deskripce souvislostí osobnostních rysů s mírou vyhledávání prožitků u studentů Aktivit v přírodě.

Hypotézy

H1 Studenti Aktivit v přírodě dosáhnou většího skóre v dotazníku SSS než populační průměr.

H2 Studenti Univerzity Karlovy a Univerzity J. E. Purkyně dosáhnou v dotaznících SSS a NEO – FFI podobných výsledků.

H3 Skóre v subškále TAS (vyhledávání napětí a dobrodružství) souvisí s určitým osobnostním rysem studentů Aktivit v přírodě.

Úkoly práce

Provést výzkum souvislostí osobnostních rysů a míry vyhledávání rizika zaměřený na studenty Aktivit v přírodě.

3.2 Metodika práce

3.2.1 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor byl tvořen studenty Univerzity J. E. Purkyně a Univerzity Karlovy, studujícími bakalářský studijní obor Aktivity v přírodě na Univerzitě J. E. Purkyně a bakalářský studijní obor tělesná výchova (v kombinacích) se studijním směrem Aktivity v přírodě na Univerzitě Karlově. Počet studentů byl 40 z Univerzity J. E. Purkyně a 41 z Univerzity Karlovy. Průměrný věk respondentů byl 22, 9 let. Průměrný věk studentů Univerzity J. E. Purkyně byl 24,5 ($\sigma = 5,84$). Průměrný věk studentů Univerzity Karlovy byl 21,3 ($\sigma = 1, 6$).

Výzkumný soubor byl vybrán na základě kvótního výběru, kdy požadovaným parametrem bylo studium Aktivit v přírodě na Univerzitě Karlově nebo Univerzitě J. E. Purkyně.

3.2.2 Použité metody

- Big Five ve své zkrácené verzi NEO – FFI (Hřebíčková, Urbánek, 2001; Costa, McCrae, 1985, 1992)
- Sensation seeking scale (SSS) (Zuckerman, 1979, 1994; Breivick, 1999, Kuban, 2003)

3.2.3 Sběr dat

Vlastní testování prováděla autorka předkládané práce. Data byla získána prostřednictvím organizované práce ve skupině. Účast v testování byla dobrovolná. K účasti testování byli probandi motivováni nabídkou, že po vyhodnocení testu budou seznámeni s individuálními dosaženými výsledky. Probandi byli seznámeni s účelem vlastního měření a skutečnostmi, které jsou prostřednictvím dotazníků zjišťovány. Také byli seznámeni s obsahem materiálů (dotazníky) a technikou práce s nimi. Byli informováni o možnosti anonymního vyplnění dotazníků. Dále probíhalo vlastní vyplňování dotazníků. Kdykoli během vyplňování dotazníku bylo možno vznést dotazy ohledně nejasností. Pokud měli testovaní zájem o výsledky, byly jim zaslány emailem.

3.2.4 Zpracování získaných dat

Údaje získané dotazníkovým šetřením byly převedeny do počítačově zpracovatelné podoby. Data byly zpracovány pomocí softwarového programu Excel a SPSS.

3.3 Výzkumné metody a jejich popis

Psychodiagnostické metody byly voleny podle kritéria sledovaných proměnných. Byly zvoleny dva dotazníky zaměřené na sledování osobnostních charakteristik a tendenci vyhledávat mimořádné prožitky.

3.3.1 Sensation Seeking Scale verze V

Standardizace české verze dotazníku byla rozpracována J. Kubanem (2003), nebyla však dokončena. Škála je složena ze 40 položek, každá z nich obsahuje dvě možnosti, které se navzájem negují (Kuban, 2003). Každá ze čtyř podškál obsahuje deset položek.

Dotazník je veden formou nuceného výběru, tedy respondent musí zvolit vždy jednu ze dvou možností. Je nutné, aby jedna z možností byla zvolena. Pokud by testovaný nesouhlasil ani s jednou volbou, volí tu, kterou považuje za přijatelnější. Mnohé z činností jsou běžné populaci nedostupné, proto jsou položky formulovány jako záměr (Rád(a) bych....). Rozložení otázek v dotazníku je náhodné, stejně jako v jednotlivých položkách.

Test není zaměřen na to, co je špatně či dobře. Z toho důvodu neexistuje špatná ani dobrá odpověď (Kuban, 2003). Je snahou, aby testovaná osoba vyjevila svůj názor nebo postoj. Po sečtení dosažených skóre v jednotlivých subškálách odvozujeme tendenci testovaných osob vyhledávat nové a silné prožitky, schopnost přizpůsobovat se novým věcem či situacím, nebo změně životního stylu (Krásová, 2008). Jednotlivé subškály vyjadřují následující tendence testovaného:

Vyhledávání napětí a dobrodružství (TAS)

Položky týkající se této subškály nalezneme pod čísly 3, 11, 16, 17, 20, 21, 23, 28, 38, 40 (viz příloha 2). Obsahem této subškály je touha zabývat se pohybovými činnostmi nebo činnostmi spojenými s určitou mírou nebezpečí nebo rizikem. Jedinec získává neobvyklé prožitky prostřednictvím rychlosti a gravitace.

Obsah položek je zaměřen zejména na sportovní činnosti, jako jsou parašutismus, potápění, mořeplavba, lyžování, snowboarding, horolezectví, nebo názor na riskantní činnosti.

Vyhledávání zkušenosti (ES)

Do této subškály spadají položky 4, 6, 9, 10, 14, 18, 19, 22, 26, 37 (viz příloha 2). Položky jsou zaměřeny na touze osoby vyhledávat nové zkušenosti prostřednictvím smyslů. Obsahem otázek jsou převážně cestování, zkušenost s drogami, poznávání nekonvenčních sociálních skupin, umění, vkusu, gastronomie. Ve sportovní terminologii nacházíme místo pojmu smyslový vjem pojem „cit“ (cit pro vodu, cit pro skluz, atp.).

Disinhibice (DIS)

Subškála zjišťuje vyhledávání mimořádných prožitků prostřednictvím míry respektování sociálních a právních norem. Skóre této pod škály zjišťujeme pomocí položek č. 1, 12, 13, 25, 29, 30, 32, 33, 35 a 36 (viz příloha 2). Otázky jsou zaměřeny na

sociální aktivity, do nich můžeme zahrnout večírky, společenské popíjení. Názory na střídání sexuálních partnerů a na sex obecně, názor na respektování legálních norem, názorů na společenskou hierarchii a společenské postavení.

Vnímavost nudy (BS)

Averzi vůči opakovaným prožitkům či zkušenostem zjišťujeme podle položek č. 2, 5, 7, 8, 15, 24, 27, 31, 34, 39 (viz příloha 2). Testovaný odpovídá na otázky týkající se oblíbenosti důvěrně známých věcí, na předvídatelnost událostí a chování lidí, na vztahu k rodinnému zázemí.

Pomocí testovacího klíče je dotazník vyhodnocen podle jednotlivých subškál. Zároveň je vyhodnoceno i celkové skóre v rámci SSS. Pomocí výsledných skóre, lze odvozovat jednotlivé tendence zkoumané osoby. Kombinací těchto škál můžeme také usuzovat o různých povahových rysech a vlastností osobnosti (Kuban, 2003).

3.3.2 NEO – FFI (Big Five)

Pětifaktorová teorie osobnosti předpokládá, že lidská přirozenost je poznatelná, racionální, variabilní a aktivní. Poznatelností se míní, že osobnost může být předmětem zkoumání. Racionalitou je myšleno, že lidé rozumějí sami sobě i lidem v okolí.

Na základě shlukové analýzy 16 PF Cattelova dotazníku byly Costou a McCrae označeny tři skupiny škál. Ty byly označeny jako Neuroticismus, Extraverze a Otevřenost vůči zkušenosti. Při následném porovnání s Goldbergovými lexikálními výzkumy, byly škály rozšířeny. Faktory Přívětivost a Svědomitost byly doplněny a vznikl pětifaktorový model osobnosti.

Ze tří dostupných verzí NEO inventářů byla zvolena verze NEO – FFI. Kde každá z pěti škál je reprezentována 12 položkami. Zkrácenou verzi jsme vybrali z časových důvodů vyplňování dotazníku.

Popis jednotlivých faktorů NEO – FFI

„Neuroticismus“ osobnost je charakterizována z hlediska míry přizpůsobení nebo emocionální nestability. Zaměřeno také na tíhnutí k psychickému vyčerpání a nereálným ideálům. Škála poukazuje na prožívání negativních pocitů jako např. strach, sklíčenost, rozpaky.

„Extraverze“ jedná se o zachycení interpersonálních interakcí jejich kvality i kvantity, úrovně aktivace a potřebu stimulace jedince. Jedinci vysoce skórující v této škále se popisují jako společenší, sebejistí, aktivní, hovorní energetičtí, veselí a optimističtí.

„Otevřenost vůči zkušenosti“ zjišťuje rozdíly ve snaze vyhledávat nové zážitky, toleranci k neznámému a jeho objevování. Tato škála obsahuje charakteristiky jako živá představitost, citlivost na estetické podněty, vnímavost k vnitřním pocitům, zvědavost, nezávislý úsudek.

„Přívětivost“ podává charakteristiku individua vzhledem k interpersonální orientaci. Především na kontinuu soucítění po nepřátelskost a to v myšlenkách, pocitech i činech.

„Svědomitost“ postihuje druh kontroly, která se týká individuální úrovně při organizaci, motivaci a vytrvalosti na cíl zaměřeného chování. Je schopna odlišit spolehlivé jedince od lhostejných a nedbalých (Hřebíčková, 2001). Podrobnější popis osobnostních dimenzí se nachází v tabulce 5.

Tabulka 5 Osobnostní charakteristiky NEO (Hřebíčková, Urbánek, 2001, s. 46)

Škála	Vysoký skór	Střední skór	Nízký skór
Neuroticismus	Náchylný k psychickému vyčerpání, intenzivně prožívá strach, úzkost a obavy, obtížně zvládá stresové situace.	V podstatě psychicky vyrovnaný/á a schopen/schopna zvládat stresové situace, ale občas prožívá pocity viny, strachu nebo smutku.	Klidný/á, psychicky vyrovnaný/á i ve stresových situacích, odolný/á vůči psychickému vyčerpání.
Extraverze	Extravertní, společenský/á, sebejistý/á, aktivní, hovorný/á, energický/á, optimistický/á.	Průměrně aktivní, je sice rád/a ve společnosti, ale na druhé straně si cení soukromí.	Introvertní, zdrženlivý/á, vážný/á, samostatný/á. Je nejraději sám/sama nebo s lidmi, kteří jsou jemu blízcí.
Otevřenost vůči zkušenosti	Otevřený/á novým zážitkům zkušenostem.	Praktický/á, ale snaží se přemýšlet o tom, jak dělat různé věci nově. Usiluje o	Chová se konvenčně, zastává konzervativní postoje, dává přednost

	Zvídavý/á, s bohatou fantazií širokými zájmy. Často se chová nekonvenčně.	rovnováhu mezi užíváním starých a nových postupů.	známému a osvědčenému.
Přívětivost	Soucitný/á, laskavý/á, vlídný/á, pomáhá druhým, spolupracuje s nimi a předchází konfliktům.	V podstatě srdečný/á, důvěřivý/á a přívětivý/á, ale občas může být tvrdohlavý/á a s druhými spíše soutěžící než spolupracující.	Realistický/á, věcný/á, má tendenci znevažovat záměry druhých a soutěžit s nimi. Hněv a zlost dává jasně najevo.
Svědomitost	Svědomitý/á, výkonný/á, ctižádostivý/á, pilný/á, s pevnou vůlí. Stanovuje si vysoké cíle a usiluje o jejich dosažení.	Spolehlivý/á a průměrně výkonný/á. Obecně má stanoveny jasné cíle, ale někdy je schopen/schopna práci odložit.	Není příliš výkonný/á, občas nedbalý/á a lehkomyšlný/á. Spíše si věci předem neplánuje.

3.4 Statistické metody

Pro porovnání souboru s populačními průměry byl použit T test.

Pro porovnání dvou sledovaných skupin byla použita analýza rozptylu. Analýza rozptylu analyzuje diference průměrů sledování závisle proměnné mezi skupinami, ty jsou určeny jednou kategoriální nezávisle proměnou (Hendl, 2009).

Pro zjištění korelace mezi škálou TAS (vyhledávání napětí a dobrodružství) a faktory NEO – FFI jsme použili Spearmanův koeficient korelace. V našem případě se jedná o škály NEO – FFI jako nezávisle proměnou a závisle proměnou subškálu TAS (tendence vyhledávat napětí a dobrodružství).

4 Výsledková část

4.1 Porovnání zkoumané skupiny s populačními průměry

Jednovýběrovým t – testem jsme ověřovali, zda se výsledky souboru studentů Aktivit v přírodě liší od populačního průměru. Výsledky sledované skupiny byly v subškálách TAS, ES a souhrnné škále SST signifikantně větší než populační průměry a to na hladině významnosti 0,01 (viz tabulka 6).

V testu SSS (Sensation Seeking Scale) byly celkové výsledky zkoumaného souboru větší než populační průměry (viz tabulka 6). Toto celkové skóre bylo ovlivněno vysokou hodnotou subškály TAS, vyjadřující větší inklinaci k dobrodružství a napětí. Absolutní hodnota rozdílu průměrných hrubých skóre v subškále TAS byla $|1,29|$, $p < 0,01$. Zkoumaný soubor se také od průměru populace odlišoval v hodnotách tendence k vyhledávání zkušeností a v celkovém skóre testu. Absolutní hodnota rozdílu průměrných hrubých skóre v subškále ES byla $|0,67|$, $p < 0,01$, v souhrnné škále testu (SST) byla $|2,33|$, $p < 0,01$. Vyšší skóre testovaných osob byl předpokládán a potvrzuje hypotézu 1.

Studenti aktivit v přírodě mají snadný přístup ke sportům, které dotazník sleduje, mnohé z nich absolvují povinně. Proto bylo pozorováno zvýšené skóre položek týkajících se dobrodružných sportů.

Nejvyšších hodnot v této škále dosahují sportovci na vysoké výkonnostní úrovni ve sportech jako horolezení, parašutismus, extrémní lyžování, kanoistika atd. (Slanger, Rudestan, 1997 podle Zuckerman, 2007).

V testu SSS – V (Sensation Seeking Scale) bylo porovnání škál a populačního průměru následující.

Tabulka 6 Výsledky t – testu pro test SSS

	t – test	p – hodnota významnosti
TAS	t = 7,16	p < 0,01
ES	t = 4,13	p < 0,01

DIS	t = 0,26	
BIS	t = 0,78	
SST	t = 4,08	p < 0,01

Legenda: SSS – sensation seeking scale; TAS – tendence vyhledávat napětí a dobrodružství; ES – vyhledávání zkušeností; DIS – respektování norem; BIS – vnímavost nudy; SST – tendence vyhledávat mimořádné prožitky

Tendence vyhledávat napětí a dobrodružství se pohybovala nad průměrem populace. Tato položka nám ukazuje, že studenti Aktivit v přírodě mají silnou tendenci vyhledávat napětí a dobrodružství. Tato tendence vyjadřuje touhu zabývat se sportovními činnostmi nebo činnostmi, vyžadující určité fyzické úsilí, vyhledávání nebezpečí nebo rizika (Hošek, 1999 podle Kuban, 2003). Fyzické riziko je spojeno se soutěživostí a částečně i se sebepoznáním. U studentů, kteří se aktivně zabývají sporty v přírodě a jejich filozoficko – psychologickým podkladem je předpokládaná zvýšená míra vyhledávání tohoto faktoru. Tato podmíněnost koresponduje se vztahem k aktivitám v nestálém (přírodním, venkovním) prostředí a tudíž s určitou mírou nestability a nekonzistence. Veškerý pohyb v přírodním prostředí přináší určitou míru nejistoty. Toto ovlivňuje vztah respondentů k rizikovosti a nebezpečí. Každý i předem plánovaný počín v přírodním prostředí obsahuje špatně předvídatelné vlivy počasí apod., proto studenti účastníci se několika povinných předmětů v přírodním prostředí mají větší tendenci k vyhledávání napětí a dobrodružství. Překonávání překážek ať přírodních či umělých při aktivitách v přírodě, či tzv. sportech v přírodě je považováno za silný zdroj mimořádných prožitků. Mezi tyto sporty řadíme lyžování, snowboarding, horolezectví, vodáctví, horská kola (Kuban, Kirchner, Vomáčko, 2003). Tato tendence je samozřejmě ovlivněna také jinými faktory, ale skóre v otázkách týkajících se sportů se zvýšenou mírou rizika je ovlivněno také zaměřením studijního programu a s tím spojeným životním stylem a hodnotami. Zuckerman (1994) předpokládá, že sport můžeme považovat za prosociální formu tendence vyhledávání mimořádných prožitků. Díky sportovní činnosti je možno stimulovat vzrušení. Sportovní činnost vyžaduje dovednosti a občas poskytuje soutěžně – agresivní odreagování, které má pouze výjimečně za následek vážné zranění aktéra nebo jiné osoby (Zuckerman, 1994 podle Kuban, 2003). V dané oblasti lze mimořádného prožitku dosáhnout různým způsobem. Jedná se

například o mimořádný výkon, který je založen na dokonalém zvládnutí činnosti a systematické přípravě, týmový úspěch, kde je prožitek spjat s vzájemnou spoluprací a vymezením sebe sama v rámci skupiny, tedy i vlastním sebepoznáním. Další možností dosažení prožitku je tzv. adrenalinová činnost, kdy osoby s nedostatečnou fyzickou připraveností a nedokonalými technickými dovednostmi riskují své zdraví při činnostech nebezpečných a riskantních za daných podmínek (Kuban, 2003).

Vyhledávání nových zkušeností pomocí smyslů, je charakteristické pro škálu ES, kde sledovaný vzorek skóruje výše, než je populační průměr. Zde jedním ze zkoumaných témat vztah k prostředkům, díky kterým je snadné získat silné prožitky např. drogy a alkoholismus. Zde je možné ovlivnění skóre věkem, věkový průměr zkoumané skupiny je 22, 9. Další prožitky zkoumané v této oblasti se týkají vnímání hudby a umění. Nekonformností přátel a tendencí se potkávat s nekonvenčními lidmi. Jedním z dalších okruhů zaměření této subškály je cestování a inklinace k plánování či naopak spontánnímu prožívání výletů a dovolených. V oblasti sportu se tato subškála projevuje v pojetí přírodního prostředí průběhu sportovní aktivity. Z tohoto hlediska jsou nedostatečně hodnoceny umělé vodní kanály, umělé horolezecké stěny, orientační běh mimo přírodní prostředí. Sportovci uznávají činnost v umělém prostředí pro rozvoj technické stránky, avšak po stránce estetické a v celkovém pojetí je hodnocena jako nedostatečná (Kuban, 2003). Další pozorovatelnou skupinou sportovních činností je skupina výrazových sportů, tato kategorie umožňuje umocnit fyzický výkon i o estetické provedení a prvky. Úroveň dosaženého prožitku je ovlivněna i estetickými faktory, kterými jsou např. hudební doprovod, choreografie (Kuban, 2003) Hrubé skóre v položce týkající se oblíbenosti neplánovaných výletů je 67, toto je ovlivněno častým cestováním a účastí na kurzovní výuce, kdy přesný plán a harmonogram není znám a je ovlivněn vnějšími podmínkami. Celková koncepce výchovy prožitkem a praktické výuky zmiňovaných univerzit je podmíněna zvýšenou tendencí k vyhledávání zkušenosti.

Celkové skóre sledovaného vzorku je v položce SST (Sensation Seeking Tendency) ovlivněno výsledky v jednotlivých subškálách. Celkové skóre je statisticky významně vyšší, než je populační průměr. Sensation Seeking Tendency je dle autora „*rys osobnosti definován jako hledání rozmanitých, nových, komplexních a intenzivních prožitků a zkušeností a ochotu vzít na sebe fyzické, sociální, právní a finanční rizika*

spojené s touto zkušeností.“ (Zuckerman, 2007 s. 48) Je podstatné podotknout, že předkládaná definice se týká osob vyhledávající prožitky, nemusí to být činnosti riskantní či nebezpečné. Tendence vyhledávat mimořádné prožitky je velmi komplexní pojem složený ze čtyř subškál. Všechny subškály jsou znatelné na dvou pólech a to společensky přijatelném i nepřijatelném chování. Prožitky lze získávat na různých intenzitách a hloubkách prožitku. Celková škála nám ukazuje, že testovaný soubor má větší tendenci vyhledávat prožitky.

Tabulka 7 Výsledky t – testu pro test NEO – FFI

	t – test	p – hladina významnosti
N	t= -3,72	p < 0,01
E	t= 4,72	p < 0,01
O	t= -1,5	
P	t= 0,1	
S	t= 2,86	p < 0,01

Legenda: N –neuroticismus, E – extraverze, O – otevřenost, P – přívětost, S – svědomitost

Osobnostní charakteristiky zkoumaných jedinců v testu NEO – FFI vykazují po porovnání s populačními normami negativní korelaci v subškále neuroticismus. Absolutní hodnota rozdílu průměru hrubých skóre byla $|2,58|$, $p < 0,01$. Vysoké skóre v položce extraverze (absolutní hodnota rozdílu průměru hrubých skóre byla $|2,95|$, $p < 0,01$). Statisticky významný výsledek v subškále svědomitost viz tabulka 7. Zde byla absolutní hodnota rozdílu průměru hrubých skóre $|2,09|$, $p < 0,01$.

Neuroticismus negativně koreloval s průměry populace. Z toho vyplývá tendence ke klidnému jednání, psychické vyrovnanosti a odolnost vůči psychickému vyčerpání. Ve spojitosti s tímto výsledkem můžeme konstatovat, že neuroticismus je nejdůležitějším prediktorem osobní pohody (Kačmárová, 2007 podle Hřebíčková, Blatný, Jelínek 2007). Zvýšená hodnota extraverze vůči populačnímu průměru naznačuje, že zkoumané osoby se vyznačují tendencí být extravertní, společenské, sebejisté, aktivní, hovorné a energetické (Hřebíčková, Urbánek, 2001).

4.2 Homogenita zkoumaného vzorku – analýza rozptylu

Zkoumání odlišnosti zkoumaných skupin ve škálách testu SSS a NEO FFI. Použitím analýzy rozptylu jsme potvrdili hypotézu, která předpokládala vzájemnou podobnost skupin. Tuto hypotézu jsme potvrdili ve všech škálách v obou dotaznících. Analýza rozptylu analyzuje diference průměrů sledované závisle proměnné mezi skupinami. Zkoumá, zda jsou skupiny vytvořené tímto klasifikačním faktorem podobné (Hendl, 2009).

Sensation seeking scale (SSS)

Porovnání vzorků studentů univerzity J. E. Purkyně (UJEP) a studentů Karlovy univerzity (UK) ve všech pozorovaných škálách. Z výsledků F statistiky vidíme nízkou odlišnost porovnávaných vzorků viz tabulka 8, podrobněji také v příloze 3.

Tabulka 8 Porovnání studentů UJEP a UK v testu SSS a všech jeho škálách

Tests of Between-Subjects Effects						
Dependent Variable: SST						
Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	,295(a)	1	,295	,008	,928	,000
Intercept	43254,616	1	43254,616	1205,032	,000	,938
V1	,295	1	,295	,008	,928	,000
Error	2835,705	79	35,895			
Total	46100,000	81				
Corrected Total	2836,000	80				

a R Squared = ,000 (Adjusted R Squared = -,013)

	F statistika	p – hodnota významnosti
TAS	F = 2,06	p= 0,155
ES	F= 0,01	p= 0,914
DIS	F= 0,23	p= 0,63
BS	F=1,85	p= 0,17

Legenda: SSS – sensation seeking scale; TAS – tendence vyhledávat napětí a dobrodružství; ES – vyhledávání zkušeností; DIS – respektování norem; BIS – vnímavost nudy

Tabulka 9 Porovnání studentů UJEP a UK v testu NEO – FFI

	F statistika	p – hodnota významnosti
N	F =0,01	p = 0,922
E	F = 0,4	p =0,52
O	F =0,2	p = 0,887
P	F = 0,798	p = 0,34
S	F = 0,01	p = 0,92

Legenda: N – neuroticismus, E – extraverteze, O – otevřenost, P – přívětost, S – svědomitost

Studenti obou univerzit nevykazují odlišné výsledky ve sledovaných škálách testu NEO – FFI viz tabulka 9. Tato skutečnost potvrzuje naši hypotézu. Studenti studijního oboru a směru ve vzájemném porovnání nevykazují odlišnosti a proto s nimi můžeme pracovat jako s homogenním vzorkem. Homogenita je podmíněna zaměřením studia.

4.3 Závislost osobnostních rysů na tendenci vyhledávat napětí a dobrodružství – korelační analýza

Vyplývá kladná korelace mezi TAS a E.

Pokud vyloučíme možnost kladné korelace mezi TAS a N můžeme testovat jednostranně a potom dosažená hladina významnosti je 0,04.

Tabulka 10 Závislost TAS (tendence vyhledávat napětí a dobrodružství) na osobnostních faktorech dle NEO – FFI

			Correlations					
			TAS	N	E	O	P	S
Spearman's rho	TAS	Correlation Coefficient	1,000	-,195	,321	,183	-,005	-,117
		Sig. (2-tailed)	,	,081	,003	,102	,965	,297
	N	Correlation Coefficient	-,195	1,000	-,256	,035	-,302	-,282
		Sig. (2-tailed)	,081	,	,021	,757	,006	,011
	E	Correlation Coefficient	,321	-,256	1,000	,154	,124	,135
		Sig. (2-tailed)	,003	,021	,	,169	,270	,231
	O	Correlation Coefficient	,183	,035	,154	1,000	-,051	-,031
		Sig. (2-tailed)	,102	,757	,169	,	,653	,783
	P	Correlation Coefficient	-,005	-,302	,124	-,051	1,000	,321
		Sig. (2-tailed)	,965	,006	,270	,653	,	,003
	S	Correlation Coefficient	-,117	-,282	,135	-,031	,321	1,000

Z celého zkoumaného vzorku vyplývá závislost subškály TAS (vyhledávání napětí a dobrodružství) na osobnostním faktoru extraverze (koeficient korelace je v tomto

případě 0,321) viz tabulka 10. Zkoumaný vzorek aspiruje na získání specializace instruktor aktivit v přírodě, tato činnost mírně podmiňuje zvýšenou extroverzi. Negativní korelace s neuroticismem poukazuje na sníženou hladinu neuroticismu u sledovaného vzorku (zde je koeficient korelace - 0,195). Tento faktor byl významný i při porovnávání s populačními průměry, kdy se objevila negativní korelace v subškále neuroticismu.

Při negativní korelaci je poukázáno na tendenci k snadnému vypořádání se změnami a sníženou tendenci k vyhledávání chyb či k neuroticismu, tento faktor byl srovnáván se subškálou tendence vyhledávání napětí a dobrodružství. Zvýšená záporná korelace se odráží v celkovém pojetí zkoumaného faktoru. Při zvýšené tendenci vyhledávat napětí se tendence k neuroticismu snižují.

5 Diskuse

Zkoumaný soubor byl vybrán nenáhodným kvótním výběrem. Kvótou bylo studium studijního směru či oboru Aktivity v přírodě. Počet studentů byl omezen celkovým počtem studujících. Na univerzitě J. E. Purkyně je otevřen druhý ročník oboru a proto celkový počet studujících je 60. Z toho počtu se nám podařilo oslovit 40 studentů. Na základě tohoto množství jsme vytvořili soubor 41 studentů Univerzity Karlovy. Zde mohl být konečný soubor větší, ale z důvodů porovnávání vzorků a jsme zůstali u podobně obsáhlé skupiny jako na univerzitě J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. Pro zvětšení statistické významnosti by bylo zapotřebí rozšířit vzorek studentů o studenty dalších ročníků. Také vzít v úvahu reálný počet absolventů, převážně na Univerzitě Karlově, kde lze směr studia změnit, či nedokončit.

Byly zvoleny dva testy zaměřené na osobnostní charakteristiky a tendenci vyhledávat mimořádné prožitky. K posouzení osobnostních charakteristik bylo zvoleno NEO – FFI, tedy zkrácení verze NEO – PI – R. Požití tohoto testu bylo podmíněno časovými důvody a odpovídajícími osobnostními faktory dotazníku.

Vyhledávání prožitků bylo měřeno Sensation seeking scale, verze V. Tento dotazník umožňuje zjišťování míry vyhledávání mimořádných prožitků. Využívá k tomu 4 subškály, které dohromady tvoří tendenci vyhledávat prožitky. Z hlediska pozorovaných subjektů se nám jevila jako nejdůležitější subškála TAS, která vyhledává tendenci

k napětí a dobrodružství. Standardizace tohoto dotazníku nebyla dokončena, přesto jsou jeho výsledky zajímavé a tato práce by mohla napomoci k dokončení této standardizace.

Ověřili jsme, že zkoumaný soubor vykazuje podobné charakteristiky v celé své šíři. Studenti volí si jednu z forem studia Aktivit v přírodě nevykazují žádné statisticky významné odlišnosti, ať se jedná o studenty Univerzity Karlovy či J. E. Purkyně. Toto nám umožňuje pracovat s nimi jako s homogenní skupinou a hledat odlišnosti vůči populačním průměrům. Zaměření studia je na obou školách velice podobné a v České republice ojedinělé. Otevření studijního oboru proběhlo v roce 2008/2009. Z tohoto důvodu se jedná o studenty, kteří před tím neměli možnost studovat tento obor v rámci České republiky. Odlišnost pozorovaných skupin mohlo způsobit studium tělesné výchovy s kombinací studijního směru Aktivit v přírodě. Tak se však nestalo a učitelské či trenérské vlivy se v konečném porovnání neprojeví.

Tendence vyhledávání napětí a dobrodružství (TAS) je statisticky významně závislá na extraverci, podstatný vliv má také negativní závislost na neuroticismu.

Se sledovaným souborem pracujeme bez rozlišení pohlaví. Jak zjišťuje ve své studii Burnik (2008) vzhledem k pohlaví nebyly nalezeny rozdíly v tendenci vyhledávání mimořádných prožitků u slovinských horolezců a horolezkyň. Je možné je považovat za homogenní vzorek. V oblasti vysoce rizikových sportů se rozdíly mezi pohlavími stírají. V našem sledovaném vzorku jsou pohlavní rozdíly zachovány, protože ne všechny ženy jsou aktivní ve vysoce rizikových sportech. Přesto je pro nás podstatnější celkový náhled na skupinu než práce s pohlavní odlišností.

Jak ukazují data z výzkumu zaměřeného na vyhledávání napětí a dobrodružství u respondentů věnujících se nebezpečným sportům, nejvyššího skóre dosahují expediční horolezci, parašutisté a elitní lezci. Vysoké skóre nalzáme také u učitelů tělesné výchovy, jejich průměrné skóre v subškále TAS je velice podobné výsledům naší studie (Breivik, 2001 podle Zuckerman, 2007). Další studie zabývající se rozdíly výsledků respondentů aktivně působících v nebezpečných sportech jsou obdobné. Respondenti provozující nebezpečné sporty skórují v subškále TAS vyššími skóry (Slanger, Rudestam (1997); Zarevski, Marusic, Zolotic, Bunjevac, Vukosav, (1998) podle Zuckerman, 2007). Potvrzuje to i výzkum francouzských žen participujících v nebezpečných sportech. Tato studie dokonce přináší výsledky o větší tendenci vyhledávání napětí a dobrodružství u žen, které se věnují nebezpečným sportům jen ve svém volném čase (10 hodin týdně),

oproti ženám, pro které jsou tyto sporty povoláním (Cazenave, La Scanff, Woodman, 2007).

Vyšší skóre bylo u studentů Aktivit v přírodě očekáváno. Zaměření jejich studia napovídá, že se jedná o lidi hledající napětí a dobrodružství. Provázanost tohoto faktoru se zvýšenou extravertí oproti populačnímu průměru nám napovídá o zvýšené otevřenosti a aktivitě zkoumaných osob.

6 Závěry

Závěry k hypotézám

H1

Porovnání souboru s populačním průměrem dospělo k jasné odlišnosti zkoumaného souboru s populačními průměry. Odlišnosti byly nalezeny v subškále TAS – vyhledávání napětí a dobrodružství ($t = 7,16$; $p < 0,01$), průměrné hrubé skóre testované skupiny bylo 7,94 oproti populačnímu průměru 6,69. V subškále ES – vyhledávání zkušeností ($t = 4,13$; $p < 0,01$) se průměrné hrubé skóre nacházelo na hodnotě 6,32, populační průměr je 5,65. V celkovém porovnání výsledků testu SSS, souhrnné škály SST – tendence vyhledávání mimořádných prožitků, s populačním průměrem měli studenti Aktivit v přírodě vyšší tendenci vyhledávání prožitků ($t = 4,08$; $p < 0,01$). Průměrné hrubé skóre se v této souhrnné škále nachází na hodnotě 23,11, populační průměr je 20,78. Výsledek ovlivnila zejména tendence vyhledávání prožitků spojených s dobrodružstvím a napětím. V oblastech vnímání nudy a respektování právních norem jsou studenti Aktivit v přírodě velice blízko populačnímu průměru. Průměrné hrubé skóre subškály BS bylo 3,42 a populační průměr je 3,26. Průměrné hrubé skóre subškály DIS bylo 5,27 a populační průměr je 5,21. Z tohoto vyplývá potvrzení hypotézy 1.

H2

Druhou hypotézou jsme zjišťovali homogenitu zkoumaného vzorku. Porovnáním výsledků ve všech škálách obou vzorků, jsme zjistili vysokou podobnost obou skupin. Skupiny jsou ve všech škálách nevýznamně odlišné. Z tohoto vyplývá, že zaměření studia je silně propojujícím faktorem a studenti obou univerzit jsou z hlediska povahových charakteristik měřených NEO – FFI a tendencí k vyhledávání

mimořádných prožitků měřených SSS – V velmi podobní. Studium na obou univerzitách je obsahově podobné. Studium aktivit v přírodě nevykazuje u studentů příliš odlišné charakterové typy.

H3

Pozorovaný vzorek vykazuje určitou signifikantně významnou závislost mezi subškálou TAS – vyhledávání napětí a dobrodružství a subškálou extraverze. Tato závislost je kladná, koeficient korelace je v tomto případě 0,321. Další závislost pozorujeme u tentokrát záporně korelující škály TAS a neuroticismu (zde je koeficient korelace - 0,195). Zmíněné dvě pozorované závislosti nám ukazují určitý vliv otevřenosti, aktivity a negativní závislosti s tendencí k uzavřenosti a pocitům méněcennosti a smutku. Vzorek by tedy bylo možno popsat jako otevřený, aktivní, se sklony k optimismu a aktivnímu přístupu k problémům. Vzhledem ke stanovené hypotéze potvrzujeme určitou souvislost mezi extraverzí a tendencí vyhledávat napětí a dobrodružství. Síla těchto korelací je ovlivněna velikostí vzorku a její statistická významnost nedosahuje optimální síly závislosti.

Práce přináší bližší pohled na kvótně vybraný a sledovaný vzorek studentů Aktivit v přírodě. Přináší jejich porovnání s populačními průměry a mezi jednotlivými univerzitami. Pozorovaný vzorek vykazuje odlišnosti vůči populačním průměrům, čímž dokazuje vliv na zvolený typ studia. Je možno říci, že zkoumaní studenti se vůči populačním průměrům odlišují a tudíž jejich osobnostní charakteristika a tendence vyhledávat prožitky ovlivňuje jejich studijní či profesní zaměření. Získané informace je možno uplatnit při práci s tímto typem studentů. Při zvýšené míře vyhledávání prožitků je možno do vzdělávacího programu zařadit situace, při kterých budou tyto potřeby uspokojeny. Jako další přínos vidíme přístup samotných respondentů. Byla prokázána větší tendence vyhledávat prožitky spojené s napětím a dobrodružství. Pokud se studenti ve svém profesním životě budou zabývat vedením, instruktorskou činností či pedagogikou měli by mít na zřeteli svou vlastní tendenci a uvědomit si možné dosahy při práci s ostatní populací. Jejich přístup může přinášet mimo zvýšené nebezpečí pro klienty, studenty i mnoho kladných faktorů, jako je rozšířená citlivost na prožitek a prožitkovost. Chuť prožitky sdílet a schopnost je rozpoznávat.

Použitá literatura

ARRIVÉ, Jean-Yves . *Umění prožívat emoce*. Praha : Portál, 2004. 196 s.

CAZENAVE, N; LA SCANFF, Ch; WOODMAN, T. Psychological profiles and emotional regulation characteristics of women engaged in risk-taking sports. *Anxiety, Stress & Coping : An International Journal*. 2007, 20, 4, s. 421-435. ISSN 1061-5806.

CSIKSZENTMIHALYI, Mihaly. *O štěstí a smyslu života : můžeme ovládat své prožitky a ovlivňovat jejich kvalitu?*. Praha : Lidové noviny, 1996. 399 s. ISBN 80-7106-139-5.

BURNIK, Stojan ; JUG, Snežana; KAJTNA, Tanja . Sensation seeking in slovenian female and male mountain climbers. *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Gymnica*. 2008, 38, 3, s. 15-20. ISSN 12121185.

DEWEY, John. *Americká pragmatická pedagogika*. 1. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 197 s. ISBN 80-04-20715-4.

DRAPELA, Victor J. *Přehled teorií osobností*. Praha : Portál, 1997. 175 s. ISBN 80-7178-606-3.

GOLEMAN, D. *Emoční inteligence*. 1. vyd. Praha : Columbus, 1997. 348 s. ISBN 80-85928-48-5.

HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2000. 776 s. ISBN 80-7178-303-X.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.

HOGENOVÁ, Anna.,(Eds.), *Prožitek v kontextu dnešní doby*. Praha : Univerzita Karlova FTVS, 2001. s. 8-13. ISBN 80-86317-16-1.

HOGENOVÁ, Anna. Prožitek. In KIRCHNER, J; KAVALÍŘ, P., (Eds.), *Prožitek a tělesnost*. 2003. Praha : Asociace psychologů sportu, 2003. s. 8-17. ISBN 80-903285-0-4.

HOŠEK, Václav. Psychosociální funkce pohybových aktivit jako součást kvality života dospělých. IN HOŠEK, V.; TILINGER, P., (Eds.), *Psychosociální funkce pohybových aktivit jako součást kvality života dospělých*, 1999,s. 22-30. Praha FTVS UK

HOŠEK, Václav. Pohyb a euforie. In KIRCHNER, J; KAVALÍŘ, P., (Eds.), *Prožitek a tělesnost*. 2003. Praha : Asociace psychologů sportu, 2003. s. 40-44. ISBN 80-903285-0-

HŘEBÍČKOVÁ, Martina. *Jazyk a osobnost : pětifaktorová struktura popisu osobnosti*. Brno : Vydavatelství Masarykovy univerzity, 1997. 172 s. ISBN 80-210-1522-5.

HŘEBÍČKOVÁ, M.; URBÁNEK, T. *Big five : NEO pětifaktorový osobnostní inventář*. Praha : Testcentrum, 2001.

HŘEBÍČKOVÁ, Martina. *Lexikální a dispoziční přístup k pětifaktorovému modelu osobnosti*. Praha , 2008. 40 s. Dizertační práce. Akademie věd České republiky.

Dostupné z WWW:

<http://www.avcr.cz/miranda2/export/sites/avcr/data.avcr.cz/vzdelavani/vedecky_titul_doktor_ved/files_obhajoby/hrebickova_teze.pdf>.

HŘEBÍČKOVÁ, Martina ; BLATNÝ, Marek; JELÍNEK, Martin. *Osobnost jako prediktor osobní pohody v dospělosti*. Československá psychologie. 2010, LIV, 1, s. 31-41.

HUNT, M. *Dějiny psychologie*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2000. 708 s. ISBN 80-7178-386-2.

JIRÁSEK, Ivo. *Prožitek a možné světy*. 1. Olomouc : Univerzita Palackého, 2001. 125

KIRCHNER, Jiří. *Psychologie prožitku a dobrodružství : pro pedagogiku a psychoogii*. Brno: Computer Press, 2009. 135 s. ISBN 978-80-251-2562-5

KRÁSOVÁ, Petra. *Prožívání vysokoškoláků ve vztahu k osobním charakteristikám ve vybraných sportech*. Praha , 2008. 151 s. Disertační práce. Univerzita Karlova. Fakulta tělesné výchovy a sportu.

s. ISBN 80-244-0256-4.

KUBAN, Jiří . *Potřeba mimořádného prožitku : diagnostika a využití*. Praha, 2003. 139 s. Disertační práce. Univerzita Karlova. Fakulta tělesné výchovy a sportu

KUBAN, J., KIRCHNER, J., VOMÁČKO, S. Tendence vyhledávání mimořádných prožitků v rizikové sportovní činnosti. In KIRCHNER, J; KAVALÍŘ, P., (Eds.),

- Prožitek a tělesnost*. 2003. Praha : Asociace psychologů sportu, 2003. s. 69-72. ISBN 80-903285-0-4.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Encyklopedie obecné psychologie*. Praha : Academia, 1998a. 437 s. ISBN 80-200-0625-7.
- NAKONEČNÝ, M. *Základy psychologie*. Vyd. 1. Praha : Academia, 1998b. 590 s. ISBN 80-200-1290-7.
- NAKONEČNÝ, Milan . *Lidské emoce*. vydání první. Praha : Akademia, 2000. 335 s. ISBN 80-200-0763-6.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Vyd. 2. Praha : Academia, 2009. 620 s. ISBN 978-80-200-1680-5.
- NEUMAN, Jan. Úvaha o výchově prožitku. In KIRCHNER, J; HOGENOVÁ, A., (Eds.), *Prožitek v kontextu dnešní doby*. Praha : Univerzita Karlova FTVS, 2001. s. 76-83.
- NEUMAN, Jan. *Aktivity v přírodě* [online]. 2006 [cit. 2010-06-28]. Aktivity v přírodě. Dostupné z WWW: <<http://www.ftvs.cuni.cz/katedry/spp/aktivityvpriode.pdf>>.
- MACHAČ, M., MACHAČOVÁ, H., HOSKOVEC, J. *Emoce a výkonnost*. 1.vyd. Praha: SPN, 1985. 226 s.
- MIKŠÍK, Oldřich. *Psychologická charakteristika osobnosti*. dotisk 1. vyd. Praha : Karolinum, 2003. 256 s. ISBN 80-246-0240-7..
- MIKŠÍK, Oldřich. *Psychologická charakteristika osobnosti*. 2. přeprac. vyd. . Praha : Karolinum, 2007. 273 s. ISBN 978-80-246-1304-8.
- PELCOVÁ, Naděžda. Prožitek jako nekonečný příběh. In KIRCHNER, J; HOGENOVÁ, A., (Eds.), *Prožitek v kontextu dnešní doby*. Praha : Univerzita Karlova FTVS, 2001.
- VASILJUK, Fjodor Jefimovič. *Psychologie prožívání : analýza překonávání krizových situací* . Libuše Kozáková. Praha : Panorama, 1988. 227 s.
- WOLF, Václav. Epistemologická analýza prožitku. In KIRCHNER, J; HOGENOVÁ, A. (Eds.), *Prožitek v kontextu dnešní doby*. Praha : Univerzita Karlova FTVS, 2001. s. 6-8. ISBN 80-86317-16-1.

ZUCKERMAN, Marvin; *Sensation seeking and risky behavior*. Washington, DC, US:
American Psychological Association, 2007.s. 235. ISBN 1-59147-738-7

Přílohy

Příloha 1 Test zájmů a zálib (SSS V verze)

Test zájmu a zálib

(SSS V verze)

Pokyny: Každá z položek, které jsou dále uvedeny, obsahuje dvě volby, A a B. Prosím označte ve svém dotazníku, která z uvedených možností nejvíce odpovídá Vaším zálibám nebo Vaším pocitům. V některých případech můžete shledat, že obě možnosti vyjadřují Vaše záliby, či pocity. Vyberte prosím tu, která Vaše záliby nebo pocity vyjadřuje lépe. Někdy možná naleznete položky, z nichž Vám nebude vyhovovat ani jedna možnost. V takovém případě označte volbu, která je pro Vás méně nepřijatelná. Žádnou položku nenechte nevyplněnou. Když dotazovanou aktivitu vykonáváte, značíte „Rád(a) bych...“

Je důležité, abyste na každou položku odpověděli pouze jednou možností, A nebo B. Zajímají nás pouze Vaše záliby nebo pocity, nikoliv jaké jsou pocity jiných nebo jaké pocity se u někoho předpokládají. Neexistují zde žádné správné nebo špatné odpovědi jako jsou u jiných druhů testů. Buďte upřímní a uveďte své skutečné ohodnocení.

1. A. Mám rád „divoké“ nevázané večírky.
B. Dávám přednost klidným večírkům s dobrou konverzací.
2. A. Jsou některé filmy, které s potěšením shlédnu podruhé nebo dokonce i potřetí.
B. Nemohl bych se dívat na film, který jsem již jednou viděl.
3. A. Často si přeji, abych mohl(a) být horolezcem(kyní).
B. Nepochopím lidi, kteří riskují své životy tím, že lezou po skalách.
4. A. Nemám rád(a) jakékoliv tělesné vůně.
B. Mám rád(a) některé z lidských pachů.
5. A. Nudí mě, když se dívám na stále stejné tváře
B. Mám rád(a) příjemnou důvěrnost každodenních přátel.
6. A. Rád(a) sám(sama) prozkoumávám neznámé město nebo část města, dokonce i když to znamená, že se ztratím.
B. Pokud jsem na místě, které dobře neznám dávám přednost průvodci.
7. A. Nemám rád lidi, kteří dělají nebo říkají věci proto, aby polekali nebo rozčílili jiné.
B. Pokud se dá předpokládat téměř vše, co člověk udělá nebo řekne, musí být dotyčný, či dotyčná nudní.
8. A. Obvykle si příliš neužiji film nebo divadelní hru, kde dokážu předvídat předem co se stane.
B. Nevadí mi, když sleduji film nebo divadelní hru, kde dokážu předvídat co se předem stane.
9. A. Již jsem zkusil(a) marihuanu nebo bych ji rád zkusil(a).
B. Nikdy bych marihuanu nekouřil(a).
10. A. Nechtěl(a) bych zkusit žádnou drogu, která by u mě mohla vyvolat zvláštní a nebezpečné účinky.

- B. Rád(a) bych zkusil(a) některou z nových drog, která vyvolává halucinace.
11. A. Rozumný člověk se vyhýbá činnostem, které jsou nebezpečné.
B. Někdy rád(a) dělám věci, které trochu nahání strach.
12. A. Nemám rád(a) „bouřliváky“ (lidi, kteří jsou nevázaní a nemají sexuální zábrany).
B. Jsem rád(a) ve společnosti opravdových bouřliváků.
13. A. Shledávám, že povzbuzující prostředky jsou mi nepříjemné.
B. Jsem často rád(a) v povzneseném stavu (pítí alkoholu nebo kouření marihuany).
14. A. Rád(a) ochutnávám nové jídlo, které jsem nikdy předtím nejedl(a).
B. Objednávám si jídla, která jsou mi důvěrně známá, abych se vyvarovala zklamání a nepříjemnosti.
15. A. Rád(a) se dívám na rodinné filmy nebo vzpomínky z cest.
B. Při sledování něčích rodinných filmů nebo snímků z cest se strašně nudím.
16. A. Rád(a) bych začal(a) s vodním lyžováním.
B. Nechci začít s vodním lyžováním.
17. A. Chtěl(a) bych zkusit ježdění na snowboardu.
B. Nechtěl(a) bych zkusit ježdění na snowboardu.
18. A. Rád(a) bych vyrazila na výlet, kde by nebyla předem plánovaná nebo určená trasa, ani časový plán.
B. Když jedu na výlet, rád(a) si naplánuji trasu a časový plán dost pečlivě.
19. A. Dávám přednost přátelům, kteří patří mezi praktické lidi.
B. Ráda bych se seznámil(a) s lidmi z bohémských skupin, jako jsou umělci nebo „pankáči“.
20. A. Nechtěl(a) bych se naučit létat s letadlem.
B. Chtěl(a) bych se naučit létat s letadlem.
21. A. Dávám přednost vodní hladině před hloubkami.
B. Ráda bych dělal(a) potápění.
22. A. Rád(a) bych seznámil(a) s homosexuálními osobami (muži nebo ženami).
B. Držím se stranou od kohokoliv, kdo je podezřelý, že „teplouš nebo lesbička“.
23. A. Chtěl(a) bych zkusit seskoky s padákem.
B. Nikdy bych nechtěl(a) zkusit vyskočit z letadla s padákem nebo bez něho.
24. A. Dávám přednost přátelům, kteří jsou napínavě nepředvídatelní.
B. Dávám přednost přátelům, kteří jsou spolehliví a předvídatelní.
25. A. Nezajímám se o zážitky, které jsou samoučelné.
B. Mám rád(a) nové vzrušující zkušenosti a prožitky i když trochu nahání strach jsou neobvyklé nebo ilegální.

26. A. Podstata dobrého umění je v jeho srozumitelnosti, symetrii formy a harmonii barev.
B. Často nalézám krásu v „křiklavých“ barvách a nepravidelných formách moderního malířství.
27. A. Rád(a) trávím čas v důvěrném domácím prostředí.
B. Jsem velice nespokojený(á), když musím jakkoliv dlouho zůstat doma.
28. A. Rád(a) skáču z výšky do vody (skokanský můstek, most, stavidlo).
B. Nemám rád(a) pocit, že bych měl(a) stát na skokanském můstku.
29. A. Mám rád(a) schůzky s osobami druhého pohlaví, které se mi líbí.
B. Mám rád(a) schůzky s osobami druhého pohlaví, které uznávají stejné hodnoty.
30. A. Značné pití obvykle zkaží večírek, protože někteří lidé začnou být hluční a začnou se vytahovat.
B. Hodně pití je klíčem k dobrému večírku.
31. A. Nejhorší společenský přečin je být hrubý.
B. Nejhorší společenský přečin je být nudný.
32. A. Před manželstvím by měl mít člověk značné sexuální zkušenosti.
B. Je lepší, když dva lidé, kteří uzavřou manželství, zahájí své sexuální zkušenosti spolu.
33. A. I kdybych na to měl(a), neměl(a) bych zájem se zařadit mezi boháče a žít s nimi jejich způsob života.
B. Jsem schopen(a) si představit, že by mi bylo příjemně ve světě „společenské smetánky“
34. A. Mám rád(a) lidi, kteří jsou ironičtí a zábavní, i když občas někoho urazí.
B. Nemám rád(a) lidi, kteří vidí legraci v posmívání a „kanadských žertících“.
35. A. Ve filmech je celkově příliš mnoho sexu.
B. Rád(a) se dívám na erotické filmy.
36. A. Nejlépe se cítím v lehké alkoholové špičce.
B. S lidmi, kteří potřebují alkohol, aby se cítili dobře, není něco v pořádku.
37. A. Lidé by se měli oblékat podle určitého standardního vkusu, upravenosti a stylu.
B. Lidé by se měli oblékat individuálním způsobem, i když je výsledek někdy zvláštní.
38. A. Dálkové plavby v malých plachetnicích jsou ztřeštěnost.
B. Rád(a) bych podnikl(a) dálkovou plavbu v malé plachetnici.
39. A. S hloupými nebo nudnými lidmi nemám trpělivost.
B. Téměř na každé osobě se kterou mluvím najdu něco zajímavého.
40. A. Extrémní lyžování na příkrých svazích je riskantní a zavání zraněním.
B. Myslím, že bych měl(a) potěšení z velmi rychlého sjíždění na lyžích z vysokých horských svahu.

Příloha 2 Test Neo pětifaktorový osobnostní inventář

INVENTÁŘ

NEO pětifaktorový osobnostní inventář

M. Hřebíčková, T. Urbánek (podle NEO Five-Factor Inventory P. T. Costy a R. R. McCrae)

Jméno:

Věk:

Pohlaví: muž žena

Datum:

Inventář obsahuje 60 výpovědí, kterými byste mohli popsat sami sebe. Přečtěte si pozorně každou výpověď a posuďte, do jaké míry Vás vystihuje. Svoji odpověď označte křížkem X na připojené škále čísel:

0	1	2	3	4
vůbec nevystihuje	spíše nevystihuje	neutrální	spíše vystihuje	úplně vystihuje
výpověď Vás vůbec nevystihuje	výpověď Vás spíše nevystihuje	ani výstižná ani nevýstižná výpověď	výpověď Vás spíše vystihuje	výpověď Vás úplně vystihuje

Jednotlivé výpovědi nelze posuzovat ani jako správné ani jako nesprávné, a proto není možné dosáhnout dobrých nebo špatných výsledků.

Pracujte prosím pozorně a po vyplnění zkontrolujte, zda jste posoudili každou výpověď.

Pokud se rozhodnete změnit svou odpověď, označte nově zvolené číslo opět křížkem a navíc je i výrazně podtrhněte.

Před tím, než začnete odpovídat, vyplňte prosím údaje v záhlaví této strany.

N
E
O
P
S

①	②	③	④	
vůbec nevystihuje výpověď Vás vůbec nevystihuje	spíše nevystihuje výpověď Vás spíše nevystihuje	neutrální ani výstižná ani nevýstižná výpověď	spíše vystihuje výpověď Vás spíše vystihuje	úplně vystihuje výpověď Vás úplně vystihuje

- Nakolik mě vystihuje
tato výpověď?
- | | vůbec
nevystihuje | | | | úplně
vystihuje |
|--|----------------------|---|---|---|--------------------|
| 1. Obvykle si nedělám starosti. | ① | ② | ③ | ④ | |
| 2. Mám rád(a) kolem sebe mnoho lidí. | ① | ② | ③ | ④ | |
| 3. Nerad(a) ztrácím čas denním sněním. | ① | ② | ③ | ④ | |
| 4. Snažím se být zdvořilý(á) ke každému, s kým se setkám. | ① | ② | ③ | ④ | |
| 5. Svě věci udržuji v pořádku a čistotě. | ① | ② | ③ | ④ | |
| 6. Často se cítím horší než ostatní. | ① | ② | ③ | ④ | |
| 7. Snadno se rozesměji. | ① | ② | ③ | ④ | |
| 8. Neměním vyzkoušené způsoby, jak něčeho dosáhnout. | ① | ② | ③ | ④ | |
| 9. Často se dostanu do sporu se svou rodinou
nebo spolupracovníky. | ① | ② | ③ | ④ | |
| 10. Svůj čas si dovedu dobře zorganizovat tak,
abych vyřídil(a) všechny nutné záležitosti. | ① | ② | ③ | ④ | |
| 11. Pokud jsem vystaven(a) velkému stresu, mám občas pocit,
že se zhroutím. | ① | ② | ③ | ④ | |
| 12. Nepovažuji sám (sama) sebe za příliš veselého (veselou). | ① | ② | ③ | ④ | |
| 13. Jsem fascinován(a) motivy, které nalézám v umění a v přírodě. | ① | ② | ③ | ④ | |
| 14. Někteří lidé si o mně myslí, že jsem sobecký(a) a egoistický(a). | ① | ② | ③ | ④ | |
| 15. Nejsem příliš systematickým člověkem. | ① | ② | ③ | ④ | |
| 16. Málokdy se cítím osamělý(á) nebo smutný(á). | ① | ② | ③ | ④ | |
| 17. Velmi rád(a) se bavím s jinými lidmi. | ① | ② | ③ | ④ | |

	<i>Nakolik mě vystihuje tato výpověď?</i>				
	vůbec nevystihuje				úplně vystihuje
18. Je zbytečné, aby člověk naslouchal rozdílným názorům, protože si z nich stejně nedovede žádný vybrat.	0	1	2	3	4
19. Raději bych s ostatními spolupracoval(a), než soupeřil(a).	0	1	2	3	4
20. Pokouším se o splnění všech svěřených úkolů s maximální svědomitostí.	0	1	2	3	4
21. Často se cítím napjatý(á) a nervózní.	0	1	2	3	4
22. Jsem rád(a) tam, kde se něco děje.	0	1	2	3	4
23. Poezie na mě má malý nebo žádný účinek.	0	1	2	3	4
24. Vůči záměrům druhých jsem nedůvěřivý(á) a rezervovaný(á).	0	1	2	3	4
25. Mám přesně vymezené cíle a pracuji systematicky na jejich dosažení.	0	1	2	3	4
26. Někdy se cítím zcela bezcenný(á).	0	1	2	3	4
27. Raději bývám sám (sama) než ve společnosti.	0	1	2	3	4
28. Mám-li možnost, rád(a) si dávám nová nebo cizokrajná jídla.	0	1	2	3	4
29. Když to člověk dovolí, tak ho ostatní lidé zneužijí pro své cíle.	0	1	2	3	4
30. Promarním mnoho času, než se pustím do práce.	0	1	2	3	4
31. Málokdy pocítím strach nebo úzkost.	0	1	2	3	4
32. Často mám pocit, že překypuji energií.	0	1	2	3	4
33. Málokdy si u sebe povšimnu nálad nebo pocitů vyvolaných okolními vlivy.	0	1	2	3	4
34. Většina lidí, které znám, mě má ráda.	0	1	2	3	4
35. Pracuji tvrdě na dosažení svých cílů.	0	1	2	3	4
36. Často mě rozčílí, jak se mnou lidé jednají.	0	1	2	3	4
37. Jsem radostný, dobře naladěný člověk.	0	1	2	3	4
38. Při řešení závažných životních situací se řídím názory autorit.	0	1	2	3	4
39. Někteří lidé mne považují za chladného (chladnou) a vypočítavého (vypočítavou).	0	1	2	3	4

④	③	②	①	①	④
vůbec nevystihuje	spíše nevystihuje	neutrální	spíše vystihuje	úplně vystihuje	

- 4 -

Nakolik mě vystihuje tato výpověď?

	vůbec nevystihuje				úplně vystihuje
40. Pokud něco slíbím, vždy to dodržím.	④	③	②	①	④
41. Pokud se něco nedaří, až příliš často se tím nechávám odradit a mám pocit, že to vzdám.	④	③	②	①	④
42. Nejsem příliš optimistický(á).	④	③	②	①	④
43. Při čtení poezie či pohledu na umělecké dílo mi někdy naskakuje husí kůže a pociťuji mrazení.	④	③	②	①	④
44. Ve svých postojích jsem tvrdošijný(á) a neústupný(á).	④	③	②	①	④
45. Někdy na mne není takové spolehnutí, jaké by mělo být.	④	③	②	①	④
46. Málokdy jsem smutný(á) a depresivní.	④	③	②	①	④
47. Často žiji v rychlém tempu.	④	③	②	①	④
48. Nemám zájem hloubat o podstatě světa nebo smyslu existence člověka.	④	③	②	①	④
49. Obvykle se snažím být ohleduplný(á) a citlivý(á).	④	③	②	①	④
50. Jsem výkonný(á) a svou práci vždy zvládnou.	④	③	②	①	④
51. Často se cítím bezmocný(á) a potřebuji někoho, kdo by mi pomohl vyřešit mé problémy.	④	③	②	①	④
52. Jsem velmi aktivní.	④	③	②	①	④
53. Toužím po poznání a vědomostech.	④	③	②	①	④
54. Pokud někoho nemám rád(a), dám to dotyčnému najevo.	④	③	②	①	④
55. Snad nikdy nebudu schopna (schopna) uspořádat si své záležitosti.	④	③	②	①	④
56. Někdy se tak stydím, že bych se nejraději neviděl(a).	④	③	②	①	④
57. Nebaví mě vést druhé lidi.	④	③	②	①	④
58. Často si rád(a) pohrávám s teoriemi nebo abstraktními myšlenkami.	④	③	②	①	④
59. Je-li to nutné, neváhám manipulovat lidmi, abych dosáhl(a) toho, čeho chci.	④	③	②	①	④
60. Usiluji o dokonalost ve všem, co dělám.	④	③	②	①	④

Descriptive Statistics			
Dependent Variable: SSS			
Us1/Uk2	Mean	Std. Deviation	N
1	23,05	6,168	40
2	23,17	5,813	41
Total	23,11	5,954	81

Tests of Between-Subjects Effects						
Dependent Variable: SSS						
Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	,295(a)	1	,295	,008	,928	,000
Intercept	43254,616	1	43254,616	1205,032	,000	,938
V1	,295	1	,295	,008	,928	,000
Error	2835,705	79	35,895			
Total	46100,000	81				
Corrected Total	2836,000	80				

a R Squared = ,000 (Adjusted R Squared = -,013)

Descriptive Statistics			
Dependent Variable: TAS			
Us1/Uk2	Mean	Std. Deviation	N
1	7,63	2,096	40
2	8,24	1,772	41
Total	7,94	1,952	81

Tests of Between-Subjects Effects						
Dependent Variable: TAS						
Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	7,755(a)	1	7,755	2,063	,155	,025
Intercept	5098,620	1	5098,620	1356,491	,000	,945

V1	7,755	1	7,755	2,063	,155	,025
Error	296,936	79	3,759			
Total	5409,000	81				
Corrected Total	304,691	80				
a R Squared = ,025 (Adjusted R Squared = ,013)						

Descriptive Statistics			
Dependent Variable: ES			
Us1/Uk2	Mean	Std. Deviation	N
1	6,30	1,698	40
2	6,34	1,755	41
Total	6,32	1,716	81

Tests of Between-Subjects Effects						
Dependent Variable: ES						
Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	3,481E-02(a)	1	3,481E-02	,012	,914	,000
Intercept	3235,590	1	3235,590	1084,849	,000	,932
V1	3,481E-02	1	3,481E-02	,012	,914	,000
Error	235,620	79	2,983			
Total	3472,000	81				
Corrected Total	235,654	80				
a R Squared = ,000 (Adjusted R Squared = -,013)						

Descriptive Statistics			
Dependent Variable: DIS			
Us1/Uk2	Mean	Std. Deviation	N
1	5,40	2,499	40
2	5,15	2,242	41
Total	5,27	2,361	81

Tests of Between-Subjects Effects						
Dependent Variable: DIS						
Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	1,303(a)	1	1,303	,231	,632	,003
Intercept	2251,969	1	2251,969	400,038	,000	,835
V1	1,303	1	1,303	,231	,632	,003
Error	444,722	79	5,629			
Total	2697,000	81				
Corrected Total	446,025	80				

a R Squared = ,003 (Adjusted R Squared = -,010)

Descriptive Statistics			
Dependent Variable: BS			
Us1/Uk2	Mean	Std. Deviation	N
1	3,72	2,063	40
2	3,12	1,926	41
Total	3,42	2,005	81

Tests of Between-Subjects Effects						
Dependent Variable: BS						
Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	7,363(a)	1	7,363	1,850	,178	,023
Intercept	949,190	1	949,190	238,532	,000	,751
V1	7,363	1	7,363	1,850	,178	,023
Error	314,365	79	3,979			
Total	1269,000	81				
Corrected Total	321,728	80				

a R Squared = ,023 (Adjusted R Squared = ,011)

Descriptive Statistics			
Dependent Variable: N			
Us1/Uk2	Mean	Std. Deviation	N
1	19,93	7,461	40
2	19,76	7,952	41
Total	19,84	7,666	81

Tests of Between-Subjects Effects						
Dependent Variable: N						
Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	,578(a)	1	,578	,010	,922	,000
Intercept	31880,578	1	31880,578	535,827	,000	,872
V1	,578	1	,578	,010	,922	,000
Error	4700,336	79	59,498			
Total	36583,000	81				
Corrected Total	4700,914	80				

a R Squared = ,000 (Adjusted R Squared = -,013)

Descriptive Statistics			
Dependent Variable: E			
Us1/Uk2	Mean	Std. Deviation	N
1	34,35	6,024	40
2	35,32	7,565	41
Total	34,84	6,822	81

Tests of Between-Subjects Effects						
Dependent Variable: E						
Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	18,936(a)	1	18,936	,404	,527	,005
Intercept	98268,417	1	98268,417	2095,910	,000	,964
V1	18,936	1	18,936	,404	,527	,005

Error	3703,978	79	46,886			
Total	102040,000	81				
Corrected Total	3722,914	80				
a R Squared = ,005 (Adjusted R Squared = -,008)						

Descriptive Statistics			
Dependent Variable: O			
Us1/Uk2	Mean	Std. Deviation	N
1	26,95	6,492	40
2	26,76	5,687	41
Total	26,85	6,060	81

Tests of Between-Subjects Effects						
Dependent Variable: O						
Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	,761(a)	1	,761	,020	,887	,000
Intercept	58399,082	1	58399,082	1570,583	,000	,952
V1	,761	1	,761	,020	,887	,000
Error	2937,461	79	37,183			
Total	61341,000	81				
Corrected Total	2938,222	80				
a R Squared = ,000 (Adjusted R Squared = -,012)						

Descriptive Statistics			
Dependent Variable: P			
Us1/Uk2	Mean	Std. Deviation	N
1	29,50	6,076	40
2	30,63	5,333	41
Total	30,07	5,705	81

Tests of Between-Subjects Effects						
Dependent Variable: P						
Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	26,043(a)	1	26,043	,798	,374	,010
Intercept	73215,179	1	73215,179	2244,024	,000	,966
V1	26,043	1	26,043	,798	,374	,010
Error	2577,512	79	32,627			
Total	75864,000	81				
Corrected Total	2603,556	80				

a R Squared = ,010 (Adjusted R Squared = -,003)

Descriptive Statistics			
Dependent Variable: S			
Us1/Uk2	Mean	Std. Deviation	N
1	30,85	8,365	40
2	30,68	7,340	41
Total	30,77	7,814	81

Tests of Between-Subjects Effects						
Dependent Variable: S						
Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	,565(a)	1	,565	,009	,924	,000
Intercept	76660,911	1	76660,911	1240,016	,000	,940
V1	,565	1	,565	,009	,924	,000
Error	4883,978	79	61,823			
Total	81552,000	81				
Corrected Total	4884,543	80				

a R Squared = ,000 (Adjusted R Squared = -,013)